

Міжнародна конференція:

**ПОВЕРТАЮЧИ ВТРАЧЕНЕ:
ДОСЛІДЖЕННЯ, ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ
ПОШКОДЖЕНИХ І ПЕРЕБУДОВАНИХ ПАМ'ЯТОК
СУЧАСНОЇ АРХІТЕКТУРИ**

Харків, 21–23 квітня, 2020 р.

International conference

**RETURNING THE LOST:
RESEARCH, DOCUMENTATION AND RESTORATION
OF THE DAMAGED AND REBUILT MONUMENTS
OF MODERN ARCHITECTURE**

Kharkiv, 21–23 April 2020

Організатори конференції:

Український осередок DOCOMOMO,
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Партнери:

ICOMOS України, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Міжнародний науковий комітет:

Іван Блазі, Людмила Бачинська, Джеймс Даннет, Борис Єрофалов,
Рішар Клейн, Тапані Мустонен, Марія Йоланта Солтисік, Богдан Черкес

Український оргкомітет:

Ігор Богданов, Олександр Буряк, Ольга Дерябіна, Ірина Древаль,
Надія Єксарьова, Наталія Кондель-Пермінова, Олена Конопльова,
Віктор Мироненко, Олена Мокроусова, Михайло Рабінович,
Катерина Черкасова, Ольга Швиденко, Юрій Шкодовський

Organizers of the Conference:

Ukrainian DOCOMOMO Chapter,
Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture

Partners:

ICOMOS Ukraine, V. N. Karazin Kharkiv National University,
O. M. Beketov Kharkiv National University of Urban Economy,
Kharkiv State Academy of Design and Arts

International Scientific Committee:

Ivan Blasi, Ludmila Bachinska, James Dunnet, Boris Yerofalov, Richard Klein,
Tapani Mustonen, Maria Jolanta Soltysik, Bogdan Cherkes

Ukrainian Organizing Committee:

Igor Bogdanov, Oleksandr Buriak, Olga Deryabina, Irina Dreval,
Nadiia Eksariova, Natalia Kondel-Perminova, Olena Konoplyova,
Viktor Myronenko, Olena Mokrousova, Mikhaylo Rabinovich,
Kateryna Cherkasova, Olga Shvydenko, Yuri Shkodovsky.

ЗМІСТ

Table of contents

Надія Антоненко, Олександр Буряк Nadiia Antonenko, Alexander Bouryak	6
Міна Георгієва Mina Georgieva.....	8
Сергій Посохов Sergiy Posokhov	9

СЕКЦІЯ 1. «ВИЯВЛЕННЯ, ОБСТЕЖЕННЯ ТА ПАСПОРТИЗАЦІЯ ПАМ'ЯТОК СУЧАСНОГО РУХУ»

SECTION 1. IDENTIFICATION, INSPECTION AND CERTIFICATION OF THE MODERN MOVEMENT MONUMENTS

Катерина Черкасова Ekaterina Cherkasova.....	11
Ірина Булах Iryna Bulakh	12
Ольга Швиденко Olga Shvydenko.....	13
Юліана Петровська Yuliana Petrovska	14
Аллан Олексієнко Allan Oleksiienko	16

Секція 2. ДОСЛІДЖЕННЯ, КОНЦЕПЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ПОШКОДЖЕНИХ І ПЕРЕБУДОВАНИХ ПАМ'ЯТОК

SECTION 2. RESEARCH OF THE CONCEPT AND TECHNOLOGY OF DAMAGED AND REBUILT MONUMENTS RESTORATION

Наталія Трегуб Natalia Tregub	18
Кассем Шамун, Наталія Хороян Kassem Shamun, Natalia Khororian	20
Тетяна Давідіч Tetyana Davidich	21

Юрій Волчок Yuriy Volchok	22
Анастасія Боженко, Олеся Чаговець Anastasiia Bozhenko, Olesya Chagovets	24
Наталія Мельник Nataliya Melnyk.....	25
Віктор Ряполов, Вадим Хесін Viktor Riapolov, Vadim Khesin.....	27
Олександр Маймескул Olexander Maymeskul	29
Марія Русанова Mariia Rusanova	30
Галина Лисяк Halyna Lysiak.....	31
Варвара Ламбріхт Varvara Lambricht.....	32
Гліб Семякін Gleb Semyakin.....	33

**Секція 3. ПРОБЛЕМИ ВКЛЮЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ
МОДЕРНОЇ АРХІТЕКТУРИ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ВІДНОВЛЕННЯ,
ДО РЕЄСТРУ ПАМ'ЯТОК**
SECTION 3. THE PROBLEM OF REGISTERING OF THE MODERN
ARCHITECTURE MONUMENTS THAT NEED RESTORATION

Олена Мокроусова Olena Mokrousova	35
Світлана Лінда, Анна Федак Svitlana Linda, Anna Fedak	36
Ірина Крейзер Irina Kreizer.....	38
Юлія Богданова Yuliia Bohdanova	39
Олександр Сьомочкін Alexander Semochkin	40
Ігор Копиляк Igor Kopylyak	41

**Секція 4. ЛЕГЕНДАРНІ ПАМ'ЯТКИ В СИСТЕМІ ТЕОРЕТИЧНОЇ
ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ МОДЕРНІЗМУ**

**SECTION 4. LEGENDARY MONUMENTS IN THE SYSTEM
OF THE MODERNIST THEORETICAL AND PEDAGOGICAL HERITAGE**

Олена Ремізова Olena Remizova	43
Надія Єксарьова, Володимир Єксарьов Nadezhda Yeksareva, Vladimir Yeksarev	46
Олена Конопльова, Ольга Дерябіна Olena Konoplova, Olga Deriabina	47
Ореста Ремешило-Рибчинська Oresta Remeshylo-Rybchynska	49
Олена Гелла Olena Gella	51
Любов Качемцева, Наталія Хороян, Євген Солов'йов Lubov Kachamtseva, Natalia Khoroian, Yevgeniy Solovyov.....	52
Олена Сом-Сердюкова Olena Som-Serdyukov	53
Інна Акмен, Володимир Лопатько Inna Akmen, Volodymyr Lopatko	55
Андрій Головченко, Ігор Попов Andriy Golovchenko, Igor Popov	57
Олена Моргун Olena Morgun	58
Тетяна Кутузова Tetyana Kutuzova	59
Анна Деменко Anna Demenko	61
Марина Нагорна Maryna Nahorna	62

ДОКУМЕНТУВАННЯ
ТА ВКЛЮЧЕННЯ
ДО ОХОРОННИХ РЕЄСТРІВ
ПОШКОДЖЕНИХ/ПЕРЕБУДОВАНИХ
ОБ'ЄКТІВ, ЯКІ ТРЕБА ПОВЕРНУТИ
ДО ОРИГІНАЛЬНОГО СТАНУ

**Надія Антоненко,
Олександр Буряк,
ХНУБА**

Пошкодження та втрати, заподіяні об'єктові сучасної архітектури, які порушують автентичність пам'ятки, бувають спричинені перебудовами, що пов'язані зі змінами функціонального призначення або з привнесенням «належної» стилістики, дією часу (природним старінням конструкцій та оздоблення, тощо), або ж некоректним проведенням ремонтних робіт, найчастіше із застосуванням анахронічних будівельних технологій.

В Харкові, де зосереджено найбільше об'єктів авангарду 1920 – 1930-х рр., спадщина сучасної архітектури потерпала з усіх перелічених причин. Низка ключових пам'яток, зокрема на пл. Свободи (кол. пл. Держинського), зазнала програмної перестилізації (Будинок Проектів С. Серафимова, готель «Харків», кол. «Інтернаціонал» Г. Яновицького, кол. Будинок Кооперації А. Дмитрієва, тепер Північний корпус Каразінського університету); у 1960-і рр., в часи «боротьби із надмірностями», та пізніше кілька визначних об'єктів довоєнних років було модернізовано, при цьому байдужо поступилися обличчям історичних будівель (Клубу будівельників Я. Штейнберга, І. Мілініса та І. Малозьомова, Клубу харчовиків — театру Музкомедії — О. Лінецького, Клубу робітників зв'язку О. Молокіна).

Складне завдання «виймання» видатних творів вітчизняної архітектури героїчної пори авангарду з пізніших нашарувань і спотворень не спрощується відсутністю належної документарної бази та наукових обґрунтувань.

DOCUMENTATION AND INCLUSION
IN THE SECURITY REGISTRIES
OF DAMAGED/REMODELLED
OBJECTS,
WHICH SHOULD BE RETURNED
TO THE ORIGINAL CONDITION

**Nadiia Antonenko,
Alexander Bouryak,
Kharkiv NUCEA**

Damages and losses caused to the object of modern architecture that violates the authenticity of the monument can be caused by restructures that are associated with changes in the functional purpose or with the introduction of the «proper» style, the effect of time (natural ageing of structures and finishes, etc.), or incorrect repair works, often using anachronistic construction technologies.

In Kharkiv, where the most avant-garde objects of the 1920s – 1930s are concentrated, the heritage of modern architecture suffered due to all of the above reasons. Some key monuments, in particular on Svobody sq. (formerly Dzerzhinsky sq.), underwent program redesign (House of Projects by S. Serafimov, Kharkiv hotel, former International, by G. Yanovitsky, former House of Cooperation, now the Northern Building of Karazin University, by A. Dmitriev,) in the 1960s, during the «struggle against excesses». Later several outstanding prewar objects were modernized, while indifferently turned over the face of historical buildings (Club of Builders by J. Steinberg, I. Milinis and I. Maloziomov, Food Workers Club — Musical Comedy Theater — by A. Linecki, Communication Workers Club by A. Molokin).

The difficult task of «extracting» outstanding works of national architecture of the avant-garde heroic era from later layers and distortions is not simplified by the lack of proper documentary base and scientific substantiation. This task (just the only complex task, not a series of separate partial tasks) requires large-scale and echeloned research and design support. The central issue in including such objects in the registers of architectural monuments is the definition of the

Це завдання (саме єдине комплексне завдання, а не низка окремих часткових задач) потребує масштабного й ешелонованого науково-дослідницького та проєктного забезпечення. Центральним питанням при включенні таких об'єктів до реєстру пам'яток архітектури є визначення предмету охорони. Пам'яткоохоронці та дослідники історії Сучасного руху стикаються з парадоксальною ситуацією, коли заради подальшого відродження пам'ятки зараз треба включити до реєстру об'єкт, який у своєму актуальному стані якостей пам'ятки завідомо не має.

Є обґрунтовані сумніви щодо того, чи можливий у подібних випадках єдиний алгоритм документування досліджуваного об'єкту, визначення предмета охорони та внесення до списків культурної спадщини. Скоріше навпаки, необхідно для кожного з подібних випадків опрацьовувати та узгоджувати із зацікавленими гравцями особливий порядок дій стосовно саме даної пам'ятки, в усій унікальності історії її створення, перебудов і пошкоджень. Не виключено, що у таких випадках процес постановки творів українського архітектурного модернізму на облік та охорону складатиметься з кількох етапів, серед яких:

- попереднє (гіпотетичне) визначання, за історичними джерелами, цінності об'єкту в його первісному стані;
- декларація про наміри глибшого вивчення об'єкта з метою обґрунтування статусу пам'ятки, що має супроводжуватися юридично вагомих переліком попередніх охоронних заходів і визначенням виконавців та інвесторів дослідження;
- проведення на цій підставі наукових досліджень, насамперед виявлення частин оригінального твору, що фізично збереглися до даного часу, та визначення предмету охорони;
- пошук адекватних методів відновлення (реставрації) та формулювання реставраційного завдання;

subject of protection. Monument defenders and researchers of the history of the Modern Movement are faced with the paradoxical situation when, in order to further revive the monument, now it is necessary to include in the register an object that in its current state does not have the qualities of a monument.

There are reasonable doubts as to whether a single algorithm for documenting the object under study, defining the subject of protection and inclusion in the lists of cultural heritage is possible in such cases. Rather on the contrary, for each of these cases, it is necessary to work out and agree with interested players a special procedure for this particular monument, in all the uniqueness of the history of its creation, reconstruction and damage. It is not excluded that in such cases the process of registration of works of Ukrainian architectural modernism will consist of several stages, including:

- preliminary (hypothetical) determination, according to historical sources, of the value of the object in its original state;
- a declaration of intent to deeply study the object to justify the status of the monument should be accompanied by a legally significant list of previous security measures and the definition of the study executors and investors;
- holding scientific researches on this basic, primarily the discovery of parts of the original work that have been physically preserved to date, and the definition of the subject of protection;
- the search for adequate methods of restoration (restoration) and the formulation of the restoration task;
- after completion of the complex of design and restoration work – making changes in the monument documentation with the final definition of the subject of protection of the revived sights.

– після завершення комплексу проектних та відновлювальних робіт – внесення змін в пам'яткоохоронну документацію із остаточним визначенням предмету охорони відродженої пам'ятки.

ВПЛИВ БАУГАУЗА НА АРХІТЕКТУРУ БУРГАСА

***Міна Георгієва,
Дизайн-форум, Варна***

У 2019, в рік Баугауза, дизайн-форум Варни, досліджував представників архітектурного руху початку ХХ століття в Бургасі як місті, «відкритому» світу своїм портом на болгарському узбережжі Чорного моря.

Проекти будинків під впливом духу Баугауза часто розробляються амбітними болгарськими архітекторами, що закінчили південнонімецькі школи, такими як Святослав Славов, Марія-Луїза Досева-Георгієва, Стефан Ілієв, Стоян Ніколов та ін.

Серед прикладів громадських будівель, таких як храм «Св. Кирила та Мефодія», Середня школа, Німецька школа, будинок Чорноморського Народного банку, найбільше враження справляє церква «Св. Іван Рильський» — чудовий представник невеликих храмів і видатне досягнення архітектора Захарі Ілієва. З огляду на житлові споруди, виділяється будинок Диманово розроблений архітектором Костянтином Джангозовим — він одночасно має відмінні риси традиційного болгарського будинку з похилим дахом і ганком, з двома відкритими сторонами на другому рівні («Чардак»), але також нагадує будинок майстрів в Дессау, як інтерпретація місцевих принципів, що є основною характеристикою сучасних рухів, таких як Баугауз.

Ми можемо простежити загальні риси модерністської архітектурою Бургаса і Баухауса. Однак проблемі збереження архітектури Бургаса приділяється значно менше уваги - більшість об'єктів знаходиться під загрозою руйнування; в недалекому

BAUHAUS INFLUENCES ON ARCHITECTURE IN BURGAS

***Mina Georgieva,
Varna Design Forum***

In 2019 — the year of Bauhaus, Varna Design Forum researched representatives of the architectural movement from the beginning of the 20th century in Burgas as a city «opened» towards the world by its port on the Bulgarian Black Sea coast.

The projects of buildings influenced by the spirit of Bauhaus are often developed by ambitious Bulgarian architects graduated from the South German school like Svetoslav Slavov, Maria-Louisa Doseva – Georgieva, Stephan Iliev, Stoyan Nikolov, etc.

Among the examples of public structures like «Sts. Cyril and Methodius» Middle school, the German School, the building of the Black Sea Popular Bank, the one that makes an impression is the church «St. Ivan Rilski» — a remarkable representative of small temples and an outstanding achievement of arch. Zahari Iliev. Considering the residential structures, the Dimanovi house developed by arch. Konstantin Djangozov stands out — it simultaneously has the distinctives of the traditional Bulgarian house with a sloped roof and a porch with two opened sides on the second level («*chardak*»), but also reminds of the Masters' houses in Dessau, as the interpretation of local principals is a main characteristic of Modern movements such as Bauhaus.

The commonality among buildings influenced by the spirit of Bauhaus in Burgas is that they are often undervalued and their problems are neglected, they have an endangered present and an unclear future and since we still live in the century of Bauhaus, the distance from which the value of the heritage of Modernism could be recognized unquestionably is missing.

майбутньому ми можемо втратити цю спадщину. І чим далі ми віддаляємося від епохи модернізму, тим менше надії залишається на збереження Бургасського модернізму, оскільки потенційні пам'ятники стрімко втрачають свою автентичність і визначити їх культурну цінність скоро буде неможливо.

АРХІТЕКТУРНИЙ СПАДОК
ТА ПРАКТИКИ
САМОРЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ХАРКОВА
(НА МАТЕРІАЛАХ ПУТІВНИКІВ
ПО МІСТУ)

*Сергій Посохов,
ХНУ імені В.Н. Каразіна*

За Харковом закріпився титул столиці конструктивізму, оскільки тут зосереджено кілька найкрупніших у світі об'єктів архітектури раннього модернізму. Натомість рівно поширений погляд, що головний внесок у створення архітектурного обличчя міста належить академіку О. М. Бекетову; пишуть, зокрема, що спроектовані ним будинки є «справжніми шедеврами». На питання, наскільки розповсюджені такі погляди, і як вони представлені в практиках саморепрезентації міста, характерні відповіді можна знайти, аналізуючи путівники по місту. Нашим аналізом було охоплено близько 30 таких видань.

Варто відзначити, що уявлення про одні і ті ж архітектурні об'єкти досить істотно змінюється з бігом часу, і це пов'язано, на перший погляд, зі змінами у ставленні до різних стилів в окремі періоди. Наприклад, у довоєнний час будівлі у стилі конструктивізму викликали у авторів путівників захоплення і, на їхню думку, уособлювали рух міста у майбутнє, а бекетівські споруди називали «гіршим зразком еkleктики». У повоєнний час вже спадок доби конструктивізму характеризувався як «сліпе копіювання західноєвропейських зразків», зазначалося, що архітектори «захоплювалися конструктивізмом у гірших його формах».

ARCHITECTURAL HERITAGE
AND PRACTICES OF KHARKIV
SELF-REPRESENTATION
(BASED ON CITY GUIDES)

*Sergiy Posokhov,
V.N. Karazin Kharkiv National
University*

Kharkiv has secured the title of the capital of constructivism, as here some of the largest in the world objects of early modernism are concentrated. At the same time, widespread is the view that the main contribution to the creation of the architectural appearance of the city belongs to Academician O. M. Beketov; one's write, in particular, that the houses designed by him are «real masterpieces». When asked how common such views are and how they are presented in the city's self-representation practices, specific answers can be found by analyzing city guides. Our analysis covered about 30 such editions.

It should be noted that the ideas about the same architectural objects in the guides change quite significantly over time and at first glance, this is due to changes in attitude to different styles in specific periods. For example, in the pre-war period, constructivist-style buildings caused the guidebooks authors' admiration and, in their view, they personified the movement of the city into the future, and the Becketov's buildings were called «the worst example of eclecticism». In the post-war period, the legacy of the Constructivism era was already characterized as «blind copying of Western European samples», it was noted that architects «admired constructivism in its worst forms».

У пізній радянський час і ті, і інші архітектурні пам'ятки оцінювали досить позитивно, хоча і дещо стримано (виключення становив лише Держпром). У сучасних путівниках ставлення до архітектурного спадку подекуди досить контроверсійне. Так, на тлі критичного, а то й негативного ставлення до радянського періоду, відбулося відчутне підвищення оцінки бекетівських споруд для формування образу міста. Таким чином, інтерпретації архітектурного спадку у путівниках часто мають, по суті, ідеологічну основу. Результати аналізу отримано, зокрема, зі спостережень над метафорами, якими супроводжуються у путівниках характеристики архітектурної спадщини.

In late soviet times, both architectural monuments were evaluated quite positively, though somewhat restrainedly (with the exception of Derzprom). In today's guides the attitude to architectural heritage is rather controversial. Thus, on the background of critical and even negative attitude towards the soviet period, there was a significant increase in assessment of Becket's buildings to shape the image of the city. Thus, interpretations of architectural heritage in the guidebooks often have, in fact, an ideological basis. The results of the analysis were obtained, in particular when observing the metaphors, which accompany architectural heritage characteristics in the guides.

СЕКЦІЯ 1. ВИЯВЛЕННЯ, ОБСТЕЖЕННЯ ТА ПАСПОРТИЗАЦІЯ ПАМ'ЯТОК СУЧАСНОГО РУХУ

SECTION 1. IDENTIFICATION, INSPECTION AND CERTIFICATION OF THE MODERN MOVEMENT MONUMENTS

ПРОБЛЕМА НОРМАТИВНОГО
ВИЗНАЧЕННЯ ПАМ'ЯТКИ
МІСТОБУДУВАННЯ

THE PROBLEM OF REGULATING
THE DEFINITION OF URBAN
PLANNING MONUMENTS

*Катерина Черкасова,
ХНУБА*

*Ekaterina Cherkasova,
Kharkiv NUCEA*

Завдяки численним дослідженням останніх років накопичено значний пласт нових матеріалів, присвячених вивченню архітектурно — містобудівної спадщини раннього модернізму столичного Харкова та інших регіонів України. У списку пам'яток архітектури і містобудування, які увійшли до переліку затверджених на державному рівні об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини 1920–1930-х рр., входить близько 60-ти будівель та споруд різного призначення, з них 13 об'єктів внесені до додаткового списку, що вимагає затвердження; три об'єкти включені в типологічну категорію пам'яток містобудування. По багатьох одиничних об'єктах архітектурної спадщини не існує первинної документації, що включає паспорт, історико-архітектурну довідку, акти натурного огляду та інженерно-технічного обстеження. Проблемним залишається питання підготовки документації для реєстрації пам'ятки містобудування. У трактуванні Закону України «Про охорону культурної спадщини» типи об'єктів культурної спадщини розглядаються на основі системної класифікації, яка визначає особливості і значення елементів цілісної структури історичного міста, починаючи від одиничних об'єктів (пам'яток) до історичних територій (визначних місць), як спільних творів людини і природи. Унікальність і своєрідність характерних для певної епохи містобудівних концепцій, ступінь збереження первісного задуму, виражена в архітектурно-планувальній структурі та просторової організації ансамблю. Вона встановлюється в процесі

Due to numerous researches of the last years a considerable layer of new materials devoted to the study of architectural — urban planning heritage of early modernism in the capital Kharkiv and other regions of Ukraine has been accumulated. The list of monuments of architecture and urban planning, which is included in the list of state-approved objects of architectural and urban planning heritage of the 1920s –1930s, includes about 60 buildings and structures of various purposes, of which 13 objects are included in an additional list that requires approval; three sites are included in the typological category of urban monuments. For many individual objects of architectural heritage there is no primary documentation, including a passport, historical and architectural certificate, acts of field examination and engineering and technical examination. The problem remains the preparation of documentation for the registration of an urban monument. In the interpretation of the Law of Ukraine «On the Protection of Cultural Heritage» the types of cultural heritage objects are considered on the basis of a systematic classification that determines the features and values of the elements of the integral structure of the historic city, ranging from single sites (monuments) to historical territories (points of interest)) as a joint work of man and nature. The uniqueness and originality of town-planning concepts characteristic of a certain era, the degree of preservation of the original design, expressed in the architectural and planning structure and spatial organization of the ensemble. It is established in the course of previous historical — bibliographic and archival

попередніх історико-бібліографічних та архівних досліджень. При цьому, критеріями оцінювання ансамблів, є показники цілісності і цінності. Показники історико-культурної цінності, як інтегральні категорії, встановлені відповідно значення історичних будівель і споруд в ансамблі забудови, збереження навколишнього історичного середовища. У статті аналізуються приклади пам'яток містобудування стосовно існуючої ситуації Харкова. З метою обґрунтування гіпотези збереження архітектурного ансамблю аналізується ступень реалізації початкового задуму, моделюється ситуація відтворення цілісної картини регенерації ансамблю. Можливості збереження пам'ятки містобудування визначаються на основі виявленої історико-культурної та архітектурно-містобудівної цінності і цілісності.

МОДЕРНІСТСЬКА БУДІВЛЯ ЛІКАРНІ ВЧЕНИХ НАН УКРАЇНИ

*Ірина Булах,
КНУБА*

До унікальних та важливих з архітектурної точки зору вітчизняних лікарень, запроєктованих і побудованих у модерністську добу за індивідуальним проектом відноситься Лікарня вчених НАН України, розташована у Києві. Історія лікарні розпочалася з 1946 р., коли на базі другої Печерської поліклініки було створено Поліклініку для вчених, призначену для обслуговування вчених та членів творчих спілок. У 1964 р. почалося будівництво стаціонарного корпусу, яке тривало 4 р. У 1967 р. Поліклініку для вчених було перенесено до нового триповерхового будинку, а в 1983 р. після капітального ремонту старого корпусу та закінчення будівництва нового 12-ти поверхового корпусу відкрито стаціонар на 400 ліжок у складі 7-ми відділень. Проект Лікарні для вчених НАН України був розроблений командою архітекторів: М. М. Сиркін, В. Н. Прач, Ю. І. Седак, а також інженер В. В. Кішельгоф. Сьогодні лікарня є науковим,

research. At the same time, the criteria for evaluating ensembles are indicators of integrity and value. Indicators of historical and cultural value, as integral categories, set respectively the values of historical buildings and structures in the ensemble of buildings, preservation of the environment of the historical environment. The article analyzes examples of urban planning monuments regarding the current situation of Kharkiv. In order to substantiate the hypothesis of conservation of the architectural ensemble, the degree of realization of the initial design is analyzed, and the situation of reproduction of a complete picture of the ensemble regeneration is simulated. Possibilities of preservation of a city building monument are determined on the basis of revealed historical — cultural and architectural — town planning value and integrity.

MODERNIST BUILDING OF THE HOSPITAL OF SCIENTISTS OF NAN OF UKRAINE

*Iryna Bulakh,
Kyiv NUCEA*

The Hospitals of Scientists of NAN of Ukraine, located in Kyiv, are unique and architecturally important to domestic hospitals designed and built in the modernist period on an individual project. The history of the hospital began in 1946, when the Polyclinic for Scientists was created on the basis of the second Pechersk Polyclinic, designed to serve scientists and members of creative unions. In 1964, the construction of a stationary building began, which lasted 4 years. In 1967, the Polyclinic for Scientists was moved to a new three-story building, and in 1983, after overhaul of the old building and the completion of the construction of a new 12-story building, a 400-bed hospital with 7 departments was opened. The hospital project for scientists of the NAN of Ukraine was developed by a team of architects: M. M. Syrkin, V. N. Prach, Yu. I. Sedak, and also engineer V. V. Kishelgof. Today the hospital is a scientific, medical, clinical and educational healthcare institution in the field of preventive and clinical

медичним, клінічним та освітнім закладом охорони здоров'я з напрямів профілактичної та клінічної медицини. Загальна площа приміщень лікарняної будівлі, майстерно вписаної архітекторами у складний рельєф місцевості, складає 24382 м². Структура лікарні у сучасному стані передбачає функціонування низки складових підрозділів: наукові (здійснюють прикладні наукові дослідження у сфері профілактичної та клінічної медицини); клінічні (надають медичну допомогу: амбулаторно-поліклінічну, швидку та невідкладну, стаціонарну (в т.ч. спеціалізовану, високотехнологічну); освітні, зокрема: центр підвищення кваліфікації лікарів та молодших спеціалістів з медичною освітою та навчально-тренувальний центр; адміністративно-господарські та допоміжні підрозділи. У 2017 р. компанія UGBN Development розробила пропозиції для оновлення лікарні зі спробою надання сучасного вигляду модерністській архітектурі лікарні.

НАУКОВІ ЗАКЛАДИ м. ХАРКОВА,
ПОБУДОВАНІ у 1920–1930-х рр.

Ольга Швиденко,
ХНУБА

У 1930 р. у СРСР була прийнята постанова «Про підготовку технічних кадрів для народного господарства», яка стала початком реформи вищих навчальних закладів, що мали забезпечити країну кадровим ресурсом для проведення політики індустріалізації.

Факультети та лабораторії наукових закладів, що містились переважно у великих містах країни розгортались у повноцінні інститути. Нові заклади вимагали спеціальних приміщень будівництво яких розпочалося у 1930 р.

Харків, як одне з найкрупніших міст СРСР, що у 1936 р. налічувало вже 36 навчальних та наукових закладів, має значну архітектурну спадщину, пов'язану з цією програмою. Ця спадщина має досить значний типологічний діапазон. З цієї

medicine. The total area of the hospital building, skillfully inscribed by architects in the complex terrain, is 24,382 m². The structure of the hospital in the current state provides for the functioning of a number of constituent units: scientific (carry out applied research in the field of preventive and clinical medicine), clinical (provide medical care: outpatient, emergency and emergency, inpatient (including specialized, high-tech) educational (training center for doctors and junior specialists, medical educational and training center), administrative. In 2017, UGBN Development developed proposals for updating the hospital with an attempt to create a modern look for the modernist architecture of the hospital.

SCIENTIFIC INSTITUTIONS
OF KHARKIV, WHICH WAS BUILT
IN 1920s–1930s

Olga Shvydenko,
Kharkiv NUCEA

In 1930 in the USSR was adopted a decree «On the Training of Technical Personnel for the National Economy», which started the reform of higher education institutions to provide the country with the human resources to realization of industrialization policies.

The faculties and laboratories of scientific institutions, mainly located in major cities of the country, were deployed to full-fledged institutes. The new facilities required special premises, which began to build in 1930.

Kharkiv, as one of the largest cities in the USSR, where located 36 educational and scientific institutions in 1936, has a significant architectural heritage associated with this program. This heritage has a fairly large typological range. From this massive of objects can be distinguished housing that is divided into student hostels and

маси можна виділити житло, яке поділяється на студентські гуртожитки і житло для викладачів. Найвідоміший проект студентського житла цього часу — гуртожиток «Гігант» (арх. О.Г. Молокін, Г.Д. Іконніков), а серед житла для педагогів можна назвати багатоповерховий будинок викладачів ХПІ (арх. О. М. Бекетов).

Будинки навчальних закладів також представлені серед харківських пам'яток. Наприклад, будинок нового Хімічного корпусу університету (арх. С.М. Кравець). Деякі з них були ззовні значно перебудовані у повоєнний час, як наприклад будинок ХІБІ архітекторів Я. А. Штейнберг, Р.М. Фридман.

Цікавість викликають будинки, що створювались для наукових та науково-проектних закладів. Прикладом найбільшого у СРСР науково-проектного закладу був Будинок Проектів спроектований С.С. Серафимовим та М.О. Зандберг-Серафимовою (після перебудови — Головний корпус ХНУ ім. Каразіна). Наукові заклади через обмежений доступ на їх територію часто залишались поза увагою дослідників архітектурної спадщини. Одним з найцікавіших прикладів таких закладів є старий корпус УФТІ, який має не тільки архітектурну, але й меморіальну цінність, як місце де працювали кращі фізики ХХ століття.

Такий погляд на спадщину дозволив визначити деяку кількість пам'яток, що належать епосі конструктивізму, але ззовні виглядають як спадщина пізніших епох та визначити об'єкти, що чекають на додаткові дослідження.

housing for teachers. The most famous student housing project of this time is the dormitory «Gigant» (architect A. Molokin, G. Ikonnikov), and among the housing for teachers can be mentioned the multistory building of KhPI teachers (architect A. Beketov).

The buildings of the educational institutions are also represented in Kharkiv. For example, the building of the new Chemical Building of the University (arch.

S. Kravets). Facades of some of these buildings were significantly rebuilt in the postwar period, such as the building of the Kharkiv institute of civil engineering by architects J. Steinberg, R. Friedman.

The most interesting are the buildings that were created for scientific and scientific-design institutions. An example of the one of the largest scientific and design institution in the USSR was the «House of Projects» designed by S. Serafimov and M. Zandberg-Serafimova (after reconstruction — Main building of V. N. Karazin Kharkiv National University). Scientific institutions, due to limited access to their territory, have often been left unaddressed by researchers of architectural heritage. One of the most interesting examples of such institutions is the old building of the Kharkov Institute of Physics and Technology, which represents not only architectural but also memorial value as the place where the best physicists of the XX century worked.

This approach to the inheritance allow us to identify a number of monuments of the age of the constructivism, witch look like the legacy of later eras and to identify objects that await further study.

АРХІТЕКТУРА МОДЕРНІЗМУ ЛЬВОВА ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

*Юліанна Петровська,
НУ «Львівська політехніка»*

Львів є одним із туристичних, національно-культурних, освітніх та наукових центрів України. Його вважають музеєм історичних стилів, архітектури під відкритим небом та

ARCHITECTURE OF MODERNISM OF LVIV AS A COMPONENT OF TOURISM DEVELOPMENT

*Yuliana Petrovska,
Lviv Polytechnic National University*

Lviv is one of tourist, national and cultural, educational and scientific centers of Ukraine. He is considered the museum of historical styles, architecture under open-skies and one of those

одним із тих європейських міст, яке зберегло приклади архітектурного модернізму. Кажуть, що «всі дороги ведуть до центру», тому до основних екскурсійних маршрутів Львова входять головні проспекти, оборонні споруди середньовічного міста, знакові сакральні споруди, громадські будівлі, меморіальні комплекси. Проте, варто зазирнути в найпотаємніші закутки Львова та помилуватись його унікальними архітектурними елементами будинків нової, модерної стилістики, а відтак і торкнутись питання збереження архітектури міжвоєнного періоду та її впізнаваності у світі.

Сьогодні руйнується історичне середовище, проте це стосується не тільки середмістя і міста в мурах, це стосується Львова XIX та XX століття. На жаль, не всі пам'ятки архітектури Львова з ознаками модернізму внесені до Реєстру, та не мають статусу, який би їх захищав. Насамперед, на державному рівні потрібно проводити роботу, щодо охорони цих об'єктів, а відтак і бюджетного фінансування реставраційний робіт, регулюючи їх законами України, адже більшість мешканців житлових будівель періоду модерну самовільно знищують цінні історичні елементи як екстер'єру так і інтер'єру даних споруд. Також, варто, звернути увагу на цю проблему громадськості культурно-соціальними проектами, шляхом створенням інтернет-ініціатив, залученням до реставраційних робіт благодійних фондів, а також спонсорських інвестицій для збереження даних пам'яток.

На сьогодні, важливим є популяризація та внесення об'єктів архітектури модернізму у місцеві туристичні шляхи, зокрема фіксування не лише знакових будівель Львова у інтернет-ресурсах, на фотокартках, календарях, у путівниках, але й щоразу додавати в екскурсійні маршрути будівлі з модерністичними ознаками. Необхідно встановити інформаційні таблиці та вказівники до цих об'єктів, розробити посібники та віртуальні карти, які доповнити мультимедійними матеріалами. Таким чином, об'єкти архітектурної спадщини періоду модернізму Львова

European cities, that saved the examples of architectural modernism. It is said that all roads conduce to the center", that is why main boulevards, defensive building of medieval city, sign sacral building, public building, memorial complexes, are included in the basic excursion routes of Lviv. However, it costs to glance in the most secret nooks of Lviv and admire him by the unique architectural elements of houses of new, and consequently and to touch question of maintenance of architecture of intermilitary period and and its recognition in the world.

A historical environment collapses today, however it touches not only downtown and cities for ants, it touches Lviv of XIX and XX of century. Unfortunately, not all sights of architecture of Lviv with the signs of modernism are brought in to Register, and does not have status that them would protect. First of all, at state level it is needed to conduct work, in relation to the guard of these objects, and consequently and budgetary financing restoration works, regulating them the laws of Ukraine, in fact most habitants of housing building of period of modern willfully destroy valuable historical elements as to the exterior so to the interior of these building. Also, it costs, to pay attention to this problem of public in a civilized manner-social projects, by away by creation of internet-initiatives, bringing in to restoration works of benevolent funds, and also sponsor investments for maintenance of these sights.

Today, it is important to promote and incorporate modernist architecture into local tourist paths, including not only fixing Lviv's iconic buildings in online resources, on photos, calendars, in guides, but also every time adding buildings with modern features to sightseeing routes. It is necessary to install datasheets and pointers to these objects, to develop guides and virtual maps, which should be supplemented with multimedia materials. Thus, the objects of architectural heritage of the period of modernism of Lviv will be able to interest tourists, Lviv citizens, and become objects that will have a chance for preservation and restoration.

зможуть зацікавити туристів, львів'ян, і стати об'єктами, котрі отримають шанс на збереження та реставрацію.

ПРО ПРОГРАМУ ЗБЕРЕЖЕННЯ
АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ
ХАРКОВА (З ДОСВІДУ ХУДПРОМА)

*Аллан Олексієнко,
ХДАДМ*

При існуючому плані розвитку міста на майбутнє має діяти план з реконструкції та збереження старовинної частини міста. Враховуючи важливість та актуальність цієї проблеми, у 1970-і рр. у Худпромi В. Константинов ініціював створення програми реконструкції та повернення початкового вигляду будинкам, які мають архітектурну та історичну цінність. На його думку, в такій програмі могли б взяти участь навчальні заклади архітектурного і художнього спрямування, в яких зосереджені найкращі фахівці, історики, мистецтвознавці, архітектори, художники, декоратори та інші спеціалісти. Він вважав, що робота за цією програмою може вирішити такі завдання: **учбову** — виконання проектів на реальну та необхідну для суспільства тему; **створення оригінальних ідей**, які можуть бути використані в подальшому зацікавленими організаціями; **виховну**.

До значних робіт у виконання цієї програми можна віднести:

1. Комплексний проект архітектурно-художнього рішення реконструкції та благоустрою пішохідної частини вул. Сумської (міський конкурс 1988 р.);

2. Архітектурно-художнє рішення реконструкції та благоустрою вул. Дарвина (дипломна робота Головіна Д. 1966);

3. Обміри будинків старої частини міста (технологічна практика протягом багатьох років).

У рішенні завдань програми викреслюються наступні

ABOUT THE PROGRAM
TO PRESERVE
THE ARCHITECTURAL HERITAGE
OF KHARKOV
(FROM THE EXPERIENCE
OF HUDPROM)

*Allan Oleksiyenko,
Kharkiv State Academy of Design
and Fine Arts*

The existing plan for the development of the city should have a plan for the reconstruction and preservation of the old part of the city. Given the importance and urgency of this problem, in the 1970s in Khudprom V. Konstantinov initiated the creation of a program of reconstruction and restoration of the original appearance of houses that have architectural and historical value. According to him, the program could be attended by educational institutions of architectural and artistic direction, which focuses on the best specialists, historians, art historians, architects, artists, decorators and other specialists. He believed that working under this program could solve the following tasks: **academic** — the implementation of projects on a real and necessary for society topic; **creation of original ideas** that can be used in further interested organizations; **educational**.

Considerable work to implement this program may include:

- Complex project of architectural and artistic solution of reconstruction and improvement of pedestrian part of the street Sumy (1988 city competition);

- Architectural and artistic solution of reconstruction and improvement of the street Darwin (diploma thesis by Golovin D. 1966);

- Measurements of old part of the city (technological practice for many years).

The following art, architectural aspects of the design decisions are emphasized in the program objectives: through a deep study of the archival materials of the style of such structures, to reproduce, if possible, the initial

мистецтвознавчі, архітектурні аспекти проектних рішень: через глибоке вивчення архівних матеріалів стилістики подібних споруд відтворити, по можливості, початковий вигляд; створення транспортних та пішохідних зон; кольорове рішення кожного будинку зокрема та колористика усього комплексу забудови; благоустрій та озеленення вулиць, застосування малих архітектурних форм, пам'ятних знаків, матеріалів та видів брукування, елементів візуальної інформації, реклами та інше.

appearance; creation of transport and pedestrian zones; the color solution of each house in particular and the color of the whole complex of development; landscaping and landscaping, the use of small architectural forms, trademarks, materials and types of stamping, elements of visual information, advertising and more.

СЕКЦІЯ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ, КОНЦЕПЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ПОШКОДЖЕНИХ ТА ПЕРЕБУДОВАНИХ ПАМ'ЯТОК

SECTION 2. RESEARCH OF THE CONCEPT AND TECHNOLOGY OF DAMAGED AND REBUILT MONUMENTS RESTORATION

«ЄВРО-МОДЕРНІЗАЦІЯ»
ГРОМАДСЬКИХ ІНТЕР'ЄРІВ
В ІСТОРИЧНІЙ АРХІТЕКТУРІ
ХАРКОВА

«EURO-MODERNIZATION»
OF PUBLIC INTERIORS IN KHARKOV
HISTORICAL ARCHITECTURE

Наталія Трегуб,
ХДАДМ

Natalia Tregub,
Kharkiv State Academy of Design
and Fine Arts

Характерною рисою архітектурно-дизайнерської діяльності у 90-ті роки ХХ століття (перші роки Незалежності України) було інноваційне перетворення інтер'єрів в історичній забудові Харкова за вимогами створюваних АТ, ТОВ, приватних фірм, що завозили та розповсюджували на українському ринку продукцію європейського зразка: будівельні та оздоблювальні матеріали, металеві та полімерні конструкції, віконні системи. АТЗТ «Підприємство «Реноме» спеціалізувалося на виготовленні з імпортного алюмінієвого термопрофілю та герметичних склопакетів різноманітних типів вікон, дверей, перегородок, вітрин для адміністративних, торговельних і житлових будівель, для застосування перекриттів зимових садів. Продукцією підприємства «Реноме» було також торговельне обладнання з алюмінієвих профілів. Декілька варіантів внутрішньо-магазинних вітрин було представлено у 1996 р. на виставці в Палаці Спорту, в яких були виставлені макети: обладнання виставкової зони фірми «Реноме» (канд. арх. Трегуб Н.Є.) та обладнання кав'ярні (канд. мист. Омельченко О.М.).

В перші роки організації підприємства «Реноме» офісне приміщення орендувалося в будівлі Палацу Праці. Згодом був розроблений проект реновації інтер'єру за адресою — вул.

A characteristic feature of architectural and design activity in the 90s of the XX century (the first years of Ukraine's Independence) was the innovative transformation of interiors in the historical building of Kharkov according to the requirements of created joint-stock companies, joint-stock companies, limited liability companies, private companies that imported and distributed products of European design on the Ukrainian market: building and decoration materials, metal and polymer structures, window systems. joint-stock company «Renome Enterprise» specializes in the production of imported aluminum thermal profiles and sealed double-glazed windows of various types of windows, doors, partitions, showcases for administrative, commercial and residential buildings, for glazing overlapping winter gardens. The production of «Renome» was also a commercial equipment made of aluminum profiles. Several variants of in-store showcases were presented in 1996 at an exhibition at the Palace of Sports, in which layouts were displayed: equipment of the exhibition area of the firm «Renome» (candidate of architecture Tregub N.Ye.) and equipment of the cafe (candidate of Art Studies O.M. Omelchenko).

In the early years of «Renome», the office space was rented in the building of the Palace of Labor. Subsequently, an interior renovation project was developed at — Blagoveshchenskaya St., 38 (at that time — K. Marx St.), with the purpose of

Благовіщенська, 38 (в той час — вул. К. Маркса), з метою його перепрофілювання у виставково-торговий комплекс «Реноме». Безумовно, стандартний набір конструктивно-обробних матеріалів європейського виробництва (фасадні огорожувальні віконні системи з алюмінієвих чорно-золотавих профілів, що оснащені термомістками; підвісна стеля з алюмінієвих погонних профілів з бронзовим глясовим та світловохристим матовим покриттям поверхонь; торгово-виставкове обладнання з червоних та синіх профільованих конструкцій), що були впроваджені в дизайн даного інтер'єру, демонстрували асортимент і композиційні можливості гай-тек-продукції у формоутворенні архітектурного середовища. Така новаторська євро-модернізація інтер'єру у сполученні з середовищем історичної харківської архітектури є типом конгломератного синтезу.

Ще одним об'єктом євро-модернізації був вбудований у житловий будинок по вул. Університетській кінотеатр «Зірка», споруджений у 1950-ті рр. Після його закриття у 1990-х рр. поступила пропозиція на розробку для цього приміщенні проекту культурного центру «Руське кіно». Як відомо, інтер'єрний простір кінотеатру «Зірка» не пристосований до функції кінозали з точки зору оптимальних умов видимості екрану. Це вузьке високе приміщення з масивними колонами. В проекті реновації кінозали «Зірка» було запропоновано залишити ліпний декор капітелей та розробити структуру підвісної стелі з модульних аркових металевих елементів, які інтерпретують форми півциркульних арок вікон, реалізуючи, таким чином, спадкоємність в архітектурі. Таке рішення було скеровано на формування типу ансамблевого синтезу дизайну та архітектури, як естетичної цілісності.

its transformation into the «Renome» Exhibition and Trade Complex. Of course, a standard set of structural materials of European production (front window protection systems made of aluminum black and gold profiles, equipped with heat sinks; suspended ceiling aluminum linear profiles with bronze glossy and light-brown matt finish; blue profiled structures), which were introduced in the design of this interior, showed the range and compositional capabilities of high-tech products in the formation of architect of the environment. This groundbreaking Euro-modernization of the interior, combined with the historical architecture of Kharkiv, is a type of conglomerate synthesis.

Another object of Euro-modernization was built into a residential building on the street. Star Cinema, built in the 1950s. Following its closure in the 1990s, a proposal was made to develop a project for the Russian Cinema Cultural Center. As you know, the interior space of the Star Cinema is not adapted to the function of the cinema room in terms of optimal screen visibility. It is a narrow high room with massive columns. In the project of renovation of the cinema hall «Star» it was proposed to leave the stucco decoration of capitals and to develop the structure of a false ceiling of modular arch metal elements, which interpret the forms of semicircular arches of windows, realizing, thus, continuity in architecture. This decision was aimed at forming the type of ensemble synthesis of design and architecture as aesthetic integrity.

МАТЕРІАЛЬНЕ ВІДНОВЛЕННЯ
ОБ'ЄКТІВ МОДЕРНІЗМУ
В БЕЙРУТІ, ЛІВАН:
ПРОБЛЕМИ І ПРИНЦИПИ

**Кассем Шамун,
Наталія Хороян,
ХНУБА**

Реконструкція архітектурного середовища буває пов'язана з закінченням воєн і початком пост-конфліктного періоду, відновленням комунікаційного простору у суспільстві. Матеріальне відновлення середовища часом призводить до примусового переміщення населення і соціального напруження, що в Бейруті отримало спеціальний термін — *витіснення (supersede)*. У кожній країні, що стикається із подібним, ситуація носить унікальний характер. Зараз змалюємо контури проблем і принципів, які виникають у ліванській столиці у зв'язку з відновленням об'єктів модернізму.

Перші архітектурні об'єкти модернізму в Лівані з'явилися в період французького мандата (1918–1943). Піонерами цього архітектурного напрямку стали Антуан Жорж Табет, талановитий інженер-архітектор, публіцист, випускник Вищої інженерної школи в Бейруті і паризької Академії художеств, і Фарід Трад, який закінчив Центральну школу мистецтв і виробництва в Парижі. Антуан Табет, який навчався у Франції у майстра Огюста Перре, в своїх будівлях розвивав французький напрямок каркасного ар-деко, поєднував принципи сучасної європейської архітектури з ліванськими кліматичними умовами. Ім'я Фаріда Трада також пов'язане з міською забудовою, плануванням Бейрута і декількох інших арабських міст.

У 1920 – 1940-і рр. сформувався діловий центр Бейрута. Тут є безліч високохудожніх модерністських архітектурних об'єктів, що заслуговують відновлення. В умовах ліванської столиці важливо дотримуватися науково-обґрунтованих принципів і методів відновлення пам'яток архітектури. Це такі як: принцип вибору об'єкта; принцип дотримання повної

MATERIAL RESTORATION
OF MODERNIST OBJECTS
IN BEIRUT, LEBANON:
PROBLEMS AND PRINCIPLES

**Kassem Shamun,
Natalia Khoroian,
Kharkiv NUCEA**

Reconstruction of the architectural environment is associated with the end of wars and the beginning of the post-conflict period, when the restoration of communication space is in society. Material restoration of the environment sometimes leads to forced displacement and social tensions. In Beirut it has received a special term — *supersede*. In each country facing these problems, the situation is unique. Now we outline the problems and principles that arise in the Lebanese capital in connection with the restoration of architectural objects of modernism.

The first architectural objects of modernism in Lebanon appeared during the French mandate (1918–1943). The pioneers of this architectural direction were Antoine Georges Tabet, a talented engineer-architect, publicist, graduate of the Higher School of Engineering in Beirut and the Paris Academy of Arts, and Farid Trad, who graduated from the Central School of Arts and Production in Paris. Antoine Tabet, who studied in France with Master Auguste Perret, in his buildings developed the French direction of frame art-deco, combining the principles of modern European architecture with Lebanese climatic conditions. Farid Trad's name is also associated with urban development, planning in Beirut and several other Arab cities.

In the 1920's and 1940's, the Beirut business center was formed. There are many highly artistic modernist architectural objects which deserve restoration. In the Lebanese capital, it is important to adhere to scientifically sound principles and methods of restoration of architectural monuments. These are such as: the principle of object selection; the principle of full restoration of valuable architectural objects; the principle of modeling restoration work and some others.

It is important that the choice of restoration objects should be preceded

реставрації цінних архітектурних об'єктів; принцип моделювання реставраційно-відновлювальних робіт та деякі інші.

Важливо, що вибору об'єктів реставрації повинна передувати багатофакторна оцінка об'єкту, що включає зокрема його натурні обстеження і фіксацію ступеня пошкоджень. Процес реставрації ліванського модернізму має сенс починати зі стильової ідентифікації, документування та просвітницької роботи з населенням. Щодо власне процесу реконструкції, то одним з найважливіших чинників тут можна вважати цифрове моделювання середовища та об'єкту реставрації у ньому, бо в першу чергу маємо відстежувати містобудівні та автентичні стильові ознаки об'єкту.

КОРЕКТНЕ ВІДТВОРЕННЯ
МОДЕРНІСТСЬКОЇ СТИЛІСТИКИ
ПРИ ЗБЕРЕЖЕННІ ПАМ'ЯТОК
АРХІТЕКТУРИ

Тетяна Давідіч,
ХНУБА

Модернізм — це не стиль, а напрям, який включає низку паралельних течій. С. О. Хан-Магомедов в своїх дослідницьких роботах показав, що одночасно з конструктивізмом в СРСР на основі авторських розробок з'явився ряд інших течій: «Пролетарська класика», «Модернізований романський стиль», «Символіка-інженерний функціоналізм». «Символічний романтизм», «Раціоналізм» та інші. В Харкові існують побудови та цілі квартали, в яких простежуються стилістичні різновиди авангардних рішень та поступові зміни стилістики від авангарду до ар-деко.

Нині в усій Європі актуалізувалися завдання збереження і реставрації пам'яток епохи модернізму. Необхідно поставити питання про включення ще існуючих пам'яток харківської архітектури 1920-х – початку 1930-х рр. в реєстр об'єктів культурної спадщини, надати їм статус пам'яток

by a multifactor assessment of the object, including in particular its field inspections and fixation of the degree of damage. The process of restoring Lebanese Modernism makes sense to begin with stylistic identification, documentation and educational work with the population. As for the actual reconstruction process, one of the most important factors here can be considered the digital modeling of the environment and the object of restoration in it, because first of all we have to track the urban and authentic stylistic features of the object.

TOPICAL ISSUES
OF PRESERVATION
OF MODERNISM ARCHITECTURE
MONUMENTS AND THE CORRECT
PLAYBACK OF MODERN STYLIST
IN THE MODERN PERIOD

Tetyana Davidich,
Kharkiv NUCEA

Modernism is not a style but a trend that involves a number of parallel currents. S.O. Khan-Magomedov in his research works showed that at the same time with constructivism in the USSR appeared a number of other trends on the basis of author's developments: «Proletarian classics», «Modernized Romanesque style», «Symbolics and engineering functionalism». «Symbolic Romanticism», «Rationalism» and others. Kharkov has buildings and entire neighborhoods that trace the stylistic varieties of avant-garde solutions and the gradual changes in style from avant-garde to art deco.

Presently, the tasks of preserving and restoring modernist monuments have become relevant throughout Europe. It is necessary to ask for inclusion the existing monuments of Kharkov architecture of the 1920s – early 1930s in the register of cultural heritage objects, to give them the status of architectural monuments. In the modern period, historical images are

архітектури. В сучасний період історичні образи актуалізуються не тільки в архітектурі, але і в кіно, театрі, літературі. В нашому місті з'являються нові будівлі, в яких зроблені спроби наслідування стилістики радянського авангарду. На мій погляд, ці спроби дуже часто не є вдалимими, тому що їх автори недостатньо вивчали особливості стилістики будівель початку і кінця 1920-х рр.

Подекуди виникають чудернацькі об'єкти, в яких поєднуються (нам представляється, що цілком несвідомо) модерністські та авангардні стильові мотиви. В цих спорудах змішання стилів є обумовленим, очевидно, відсутністю професійних знань та вмінь у авторів. Для адекватного відтворення модерністської стилістики треба вивчати її основні стильоутворюючі основи у всьому їх розмаїтті, а не поверхнево, проводити ретельні теоретичні дослідження. Також може допомогти в цій справі складання каталогу основних стильових елементів та виявлення базових для цієї стилістики композиційних засобів формоутворення, характерних як для початку, так і для кінця 1920-х – початку 1930-х рр. Може допомогти також ретельне простеження на існуючих місцевих об'єктах стильових змін, які відбувалися в цей період.

actualized not only in architecture, but also in cinema, theater, and literature. New buildings are appearing in our city, in which attempts are made to follow the style of the Soviet avant-garde. In my opinion, these attempts are not successful very often, because their authors have not sufficiently studied the peculiarities of the style of buildings of the early and late 1920s.

There are some quirky objects that combine (it seems to us quite unconsciously) modernist and avant-garde style motifs. In these constructions, the blending of styles is conditioned, obviously, by the lack of professional knowledge and skills of the authors. In order to adequately reproduce modernist stylistics, it is necessary to study its basic stylistic foundations throughout their diversity to carry out careful theoretical studies. It may also help in this case to compile a catalog of basic stylistic elements and identify the basic compositional receptions of molding that characterize both the beginning and the end of the 1920s. It may also help to track in-depth local objects of style changes that took place from 1925 to the early 1930s.

МНОГОМЕРНОСТЬ ПОНЯТИЯ
«ПОДЛИННОСТЬ».
К РАЗГОВОРУ О РОЛИ
«ЭВОЛЮЦИОННОГО СИНТЕЗА»
В СОХРАНЕНИИ ЦЕННОСТИ
НАСЛЕДИЯ АРХИТЕКТУРЫ
НОВЕЙШЕГО ВРЕМЕНИ

Юрий Волчок,
МАрХИ–НИИТИАГ

1. Понятие «подлинность» убежденно и повсеместно признанно становится в эпицентр разговора о сохранении ценности наследия, в том числе и наследия современной архитектуры. Определение ценности

MULTIDIMENSIONAL NOTION
OF «AUTHENTICITY».
REMARKS ON THE ROLE
OF «EVOLUTIONARY SYNTHESIS»
IN PRESERVATION OF VALUES
OF THE RECENT-TIME
ARCHITECTURAL HERITAGE

Yuriy Volchok,
*Moscow Architectural Institute
(State Academy) – Research Institute
of Theory and History
of Architecture and Urban Planning*

1. The notion of «authenticity» is generally and definitely recognized and is going to the epicenter of discussions on preservation of heritage value, including contemporary architectural heritage. Assessment of

наследия — это не только фиксация продолжительности времени, но и характеристика достоинства индивидуальности, уникальности объекта. Выявление ее многомерности и делает произведение архитектуры полноценно принадлежащим истории. По утверждению Л.М. Баткина, итальянскому Возрождению потребовалось двести лет, чтобы прийти к осмыслению ценности индивидуальности.

2. Череда вековых юбилеев последних лет возвращает нас к эпохе становления новой (как мы ее воспринимаем) архитектуры, «новых методов мышления» в архитектуре (по утверждению М.Я. Гинзбурга, заявленному в названии опубликованной в журнале «Современная архитектура», 1926, №1. С.1–4). Баухаус и ВХУТЕМАС, высшие школы архитектурно-строительного, а, точнее, строительно-архитектурного творчества, столетие со дня основания которых широко отмечается в последние два года, традиционно фиксируют в общественном сознании Начало нового пути в движении истории творчества.

3. Сегодня уместно обратить внимание на еще один юбилей, также отстоящий на столетие, только теперь — от замысла создания этих существенно новых школ формообразования в конце десятых годов прошлого века. Одна из ключевых работ, сформировавших логику развития современной исторической науки, принадлежит В. Гумбольдту. Его статья «О задачах историка» опубликована в 1821 г. История архитектуры, то ее направление, интересы которого сосредоточены на сохранении наследия, имеет веские основания зафиксировать внимание на этой дате, отмечая ее 200-летний юбилей.

По В. Гумбольдту, основной «движущей силой» истории становится «идея». Эволюция идей и формирует вокруг себя историческое знание. Каждое событие в истории должно рассматриваться как «часть целого». В контексте такого подхода к осмыслению сути истории

the heritage value is not only determination of the time period but also appreciation of individual dignity and unique character of a site. It is a revelation of its multidimensional character that makes a work of architecture a full-scale part of history. According to L.M. Batkin it took the Italian Renaissance two hundred years to come to understanding of the value of individuality.

2. A string of one-century anniversaries in the recent years makes us revisit the epoch of establishment of a new (in our perception) architecture, «new thinking methods» in architecture (according to M.Ya. Ginzburg's statement in the title of a publication in *Sovremennaya Architektura* (Modern Architecture) journal, 1926, No. 1. С.1-4). Bauhaus and VKHUTEMAS (Higher Art and Technical Studios) of architectural-and-construction, or, to be more exact, construction-and-architectural creative activities (the one-century anniversary of which have been widely celebrated during the recent two years) traditionally symbolize in the public consciousness the Start of the new way of the history of creative activities.

3. It will be reasonable to attract attention to one more anniversary, which is also in one century, but this time — from the conception of the establishment of these materially new spacing schools in the end of the 1910ies. One of the key publications that shaped the logics of development of the contemporary historic science is authored by W. von Humboldt. His article «On the Historian's Tasks» was published in 1821. The history of architecture, especially its line focused on heritage preservation, gives solid grounds to fix our attention on that date while celebrating its two-century anniversary. According to W. von Humboldt, the main «driving force» of history is «the idea». It is the evolution of ideas that forms historic knowledge around it. Each event in the history should be viewed as «a part of the whole». In the context of such approach to understanding of the essence of history, the multidimensional perception of the notion of «authenticity» becomes deeper (wider), within the limits of

существенно углубляется (расширяется) многомерность представлений о содержании понятия «подлинность», в границах «эволюционного синтеза», создающего историческое знание.

Говоря о выявлении подлинности объекта, делающей его принадлежащим истории, необходимо расширить круг его изучения и документирования, сосредоточив внимание на стадии зарождения идеи будущего произведения архитектуры, реализованной в проекте и фиксирующей пока только воображаемое целое — его идею (концепцию). Рассмотрение дошедшей до наших дней материальной фиксации объекта делает его полноценным (подлинно) памятником только при восстановлении целостности авторского замысла. Это делает исследование проекта значительным этапом воссоздания подлинности памятника архитектуры и, более того, проект нереализованного произведения становится самодостаточным инструментом для понимания «культурного слоя», создаваемого по результатам архитектурного творчества.

КОМПЛЕКС УФТІ В ХАРКОВІ:
КОНСТРУКТИВІЗМ, ПАМ'ЯТЬ,
МАЙБУТНЄ

Анастасія Боженко,
ХНУ імені В.Н. Каразіна
Олеся Чаговець, архітектор

Столичний статус Харкова у 1920–1930-ті рр. обумовив його становлення як наукового центру, тож у 1928 р. засновується Український фізико-технічний інститут (УФТІ, зараз — ХФТІ), в якому 10 жовтня 1932 р. відбулася подія світового значення, а саме: розщеплення ядра атому літія. Протягом 1932–1937 рр. функціонувала наукова школа Нобелівського лауреата Льва Ландау. З 1935 р. починаються репресії проти науковців, які в літературі отримали назву «Справа УФТІ», — тема, яку необхідно висвітлити в контексті

«evolutionary synthesis» forming historic knowledge.

4. As for the determination of a site's authenticity, that makes it belong to history it is necessary to make the scope of examination and recording thereof wide due to the focus on the stage of conception of the idea of a future work of architecture implemented in the project and recording, as yet, only the imaginary whole — its idea (concept). Examination of the material aspect of a site that has lived though today, makes it a full-scale (authentic) monument only upon restoration of the wholesome author's conception. All this makes examination of a project a material stage of reconstruction of the authenticity of an architectural monument, and, moreover, a project of an unimplemented work becomes a sustainable tool for comprehension of a «cultural layer» based on the result of architectural creative activities.

UPTI: CONSTRUCTIVISM, MEMORY,
FUTURE

Anastasiia Bozhenko,
V.N. Karazin Kharkiv National
University
Olesya Chagovets, architect

Kharkiv became a center of science in 1920–1930, thus the Ukrainian Institute of Physics and Technology (now known as Kharkiv Institute of Physics and Technology (NSC KIPT) was founded in 1928. There the event of worldwide importance occurred: the nucleus of the lithium atom was split. The science school of Nobel Prize winner Lev Landau existed in 1932-1937. Since 1935, the repressions were begun against the members of the institution, so-called UPTI Affair, thus this issue should be raised within the history studies.

історії пам'яті та сталінських репресій зокрема.

Комплекс будівель УФТІ має важливе історичне значення. Рішенням виконавчого комітету Харківської обласної ради народних депутатів № 413 від 19.08.1985 р. йому було присвоєно статус пам'ятки історії з охоронною зоною 50 м. Попри те, що старі будівлі УФТІ не увійшли до реєстру пам'яток архітектури, вони мають цінність як яскраві зразки архітектури конструктивізму. На сьогодні збереглася майже вся територія комплексу — 4,5 га, яка є цінним історико-культурним ландшафтом. Проте і територія, і самі будівлі перебувають у занедбаному стані. Багато лабораторій з обладнанням було переведено в новий комплекс у П'ятихатках ще в 1960–1970-х рр., і це призвело до втрати утилітарного призначення та руйнування деяких корпусів, цінних з погляду архітектури конструктивізму.

На щастя, у комплексі старих будівель УФТІ-ХФТІ з'явився шанс на майбутнє завдяки діяльності фахівців Науково-методичного центру розвитку музеєзнавства і пам'ятокознавства. Співробітники центру на чолі з директоркою Оленою Жуковою розробляють проект ревіталізації старого майданчика, який передбачає створення культурно-просвітницького центру з хабом, коворкінгом і музеєм.

На жаль, наразі об'єкт не досліджено належним чином, що потребує об'єднання зусиль архітекторів-реставраторів, істориків архітектури та науки, музеєзнавців.

РЕКОНСТРУКЦИЯ КАК СПОСОБ АДАПТАЦИИ ЖИЛЫХ ЗДАНИЙ (НА ПРИМЕРЕ ЗДАНИЙ ОДЕССЫ 1930-х)

Наталья Мельник,
ОГАСА

Жилые здания периода конструктивизма в Одессе достаточно разнообразны, строились как ведомственные объекты хозрасчетным способом. До нашего времени значительная часть этих

The buildings of UPTI are of great historical importance. By the decision of the Executive Committee of Kharkiv Regional Council of People's Deputies no. 413 (August 19, 1985) it has been given the status of the historical site with the protection 50 m zone. Although the old buildings of KIPT were not recognized as the monument of architecture, they are bright examples of constructivism architecture. Almost all territory of complex (4,5 ha) is preserved. Unfortunately, territory and buildings are neglected. Most of the laboratories were displaced to the new complex in Pyatykhatky in 1960–1970, which caused the demolition of several buildings, valuable for constructivism architecture.

Fortunately, the remaining complex of UPTI has been given the chance for the future thanks to the activity of specialists of the Scientific and Methodological Center of the Development of Museology and Heritage Studies, Kharkiv Humanitarian University. The specialists of the Centre, led by its director Olena Zhukova, are developing the project of the old site's revitalization. This project provides the creation of a cultural and educational center with the hub, coworking, and museum. Unfortunately, the object is not studied properly, thus it is necessary to invite architects and restorators, historians of architecture, and museologists.

RECONSTRUCTION AS A WAY TO ADAPT RESIDENTIAL BUILDINGS (ILLUSTRATED BY ODESSA'S BUILDINGS OF THE 1930's)

Nataliya Melnyk,
OSACEA

Residential buildings of the Constructivism period in Odessa are quite diverse; they were built as industry-sponsored objects by way of self-financing. Until now, a significant part of these houses survived

домов пережила реконструкции. Как правило, это надстройка верхних этажей, пристройки. Однако есть и пример восстановленного четырех секционного здания — разрушенного во время второй мировой войны комплекса для работников Чаеразвесочной фабрики по Малой Арнаутской, 2. Дом получил значительные повреждения и был восстановлен с перепланировкой квартир в двух секциях. При этом основные черты объемного решения не были изменены. За счет уменьшения площади квартир в их состав были привнесены такие помещения как санузлы, кухни. Первоначальный проект предусматривал комплекс услуг: детские ясли, прачечная, баня, комплекс уборных за пределами личных пространств граждан. Придомовая территория имела комплексное благоустройство и озеленение.

Расположение здания не по «красной» линии, а свободно стоящим в середине участка, ориентация его торцовой стороной к улице Малой Арнаутской резко отличается от градостроительного принципа исторической Одессы и является предтечей планировочных тенденций второй волны модернизма.

Особенностями архитектуры фасадов являются четкие линии, соотношения крупных масс, весомые пропорции прямоугольного объема всего здания, выступающие ризалиты лестничных клеток, вертикальные лестничные витражи и прямоугольные аттики, усиливающие эти самые вертикали. Рельефный карнизный пояс над первым этажом выделяет его как базовый элемент композиции четырехэтажного дома, большие трех секционные окна горизонтально ориентированы, они создают образ комфортабельного внутреннего пространства дома. Утонченная пластика фасадов органично сочетается с массивностью основного объема. На фасадах присутствуют, свойственные архитектуре данного периода в Одессе элементы неоклассики — небольшие розетки над оконными наличниками и филенки как прием пластической

reconstructions. As a rule, this included adding storeys, extensions. However, there is an example of a restored four-sections building: Workers' Club of the Tea-Packing Factory on Malaya Arnautskaya Street 2, which was destroyed during World War II. The house which was extensively damaged has been rebuilt, and the apartments in two sections have been re-planned. At that, the main features of the dimensional solution have not been changed. By reducing the apartments' area, they were updated with bathrooms and kitchens. The initial project included a range of services: a nursery, a laundry, a public bath house and public conveniences outside the dwellers' premises. The adjacent area was well-arranged and planted with trees and shrubs.

The building's location out of the «red line», free-standing in the middle of the site, with its side end facing Malaya Arnautskaya Street, is in stark contrast to the urban planning principle of the historical part of Odessa and is the forerunner of planning trends of the second wave of Modernism.

The facades' architectural features are clear lines, balance of massive details, significant proportions of the entire building's quadrangular volume, prominent risalits of the staircases, vertical stained glass windows and square attics of the staircases which reinforce these very verticals. A well-shaped ledge belt above the ground floor makes it stand out as the basic element of the four-story building composition; large three-sectional windows are horizontally oriented; they create an impression of a comfortable interior space of the house. The refined plastique of the facades smoothly combines with the massiveness of the main volume. The facades include neoclassical elements characteristic to the architecture of this period in Odessa — small rosettes above the window trimmers and fielded panels as a method of sculpturesque expression of the smooth sections of the wall and balcony slabs.

выразительности гладких участков
стены и балконных плит.

КІНО-ТЕАТР-КЛУБ
В С. КИРИЛІВКА ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛ.
— ПАМ'ЯТКА АРХІТЕКТУРНОГО
АВАНГАРДУ: ІСТОРІЯ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАБІЛІТАЦІЇ,
РЕСТАВРАЦІЇ ТА ОХОРОНИ

**Віктор Ряполов,
Вадим Хесін,
ТОВ НДІП «СХІДБУДПРОЕКТ»**

У 2019–2020 рр. Науково-дослідний і проектний інститут цивільного будівництва «СХІДБУДПРОЕКТ» під керівництвом Голови наглядової ради, головного архітектора інституту, члена Правління Національної Спілки архітекторів України, академіка Української Академії архітектури, дійсного члена ICOMOS В.О. Хесіна і директора інституту, члена Національної Спілки архітекторів України, дійсного члена ICOMOS С.О. Борового створив проект ремонтно-реставраційних робіт на пам'ятці архітектури місцевого значення «Будинок культури ім. П.П. Постишева» по вул. Центральній в с. Кирилівка Харківської обл.

У довоєнний період радянської доби в українських селах віддавали перевагу пристосуванню під клубні потреби конфіскованих поміщицьких будівель. Активно проектувати нові сільські будинки культури почали лише з 1945 р. Але, першу спробу розгорнути їх масове будівництво зробили ще в середині 30-х рр. ХХ ст.

У 1933 р. партійний функціонер П.П. Постишев виступив з ініціативою преміювати 200 передових українських колгоспів зведенням державним коштом будівель культурно-просвітніх установ. Ідею підхопила Спілка радянських архітекторів України. На початку 1934 р. вона організувала творчий конкурс на проект сільського кіно-театру-

CINEMA-THEATER-CLUB
IN THE VILLAGE OF KYRILIVKA
OF HARKIV REGION OF UKRAINE —
THE ARCHITECTURAL VANGUARD
MONUMENT: HISTORY, PROSPECTS
OF PROTECTION, RESTORATION
AND ADAPTATION FOR MODERN
NEEDS

**Viktor Riapolov,
Vadim Khesin,
Scientific Research and Design
Institute of Civil Construction
«SKHIDBUDPROEKT»**

In 2019–2020 Research and Project Institute of Civil Engineering «SKHIDBUDPROEKT» under the leadership of the Chairman of the Supervisory Board, Chief Architect of the Institute, member of the Board of the National Union of Architects of Ukraine, Academician of the Ukrainian Academy of Architecture, Full Member of ICOMOS V.O. Khesin and Director of the Institute, Member of the National Union of Architects of Ukraine, Full Member of ICOMOS S.O. Borovyi created a project of repair and restoration works on the monument of architecture of local importance House of Culture named after P.P. Postyshev on Tsentralna Str. in the village of Kyrilivka of Kharkiv Region.

In the pre-war period of the Soviet Era, in Ukrainian villages the adaptation of confiscated landlord buildings to the club needs was preferred. Actively designing new rural houses of culture began only in 1945. But, the first attempt to deploy their massive construction was made in the mid-30's of 20th century.

In 1933, the party functionary P.P. Postyshev took the initiative to award 200 advanced Ukrainian collective farms with the construction of cultural and educational institutions by state means. The idea was taken up by the Union of Soviet Architects of Ukraine. At the beginning of 1934, it organized a creative competition for the project of a rural cinema-theater-club in three categories — with a hall for 350, 500 and 800 spectators.

клубу у трьох номінаціях — із залом на 350, 500 і 800 глядачів.

Архітектори з 12 міст СРСР подали 37 проектів на відкритий конкурс,

41 проект на закритий конкурс і 27 проектів на конкурс студентів архітектурно-будівельних ВУЗів. Журі преміювало та рекомендувало для будівництва 26 проектів.

У 1935–1936 рр. в с. Червоноармійське Друге (нині Кирилівка) Харківської обл. звели кіно-театр-клуб із залом на 350 глядачів. Традиційно вважалося, що його побудували за глибоко переробленим проектом О.В. Межеровського, який отримав другу премію в першій номінації конкурсу 1934 р. Але, нам вдалося виявити зображення ескізного проекту, якому присудили третю премію і, таким чином, в даному випадку довести спільне авторство Л.Г. Любарського і О.О. Тація.

Після війни 1941–1945 рр. будівлю частково реконструювали та досить коректно зробили прибудову до правого крила. Її останнє відновлення відбулося в 1975–1983 рр. Цей об'єкт до сих пір працює за первісним призначенням, знаходиться під охороною держави, а приватний бізнес фінансує ремонтно-реставраційні роботи на ньому з пристосуванням під сучасні особливості культурних потреб місцевих селян.

Історико-мистецтвознавчий аналіз дає підстави відносити дану будівлю к спорудам у стилі конструктивізму з елементами ар-деко. Вона має певну художню цінність і суттєве містобудівне значення в якості архітектурної доміанти с. Кирилівка, та викликає інтерес, як приклад спроби суто архітектурними засобами сприяти формуванню на селі нового соціально-культурного середовища в рамках соціальних експериментів доби перших радянських п'ятирічок.

Architects from 12 cities of the USSR submitted 37 projects for open competition, 41 projects for closed competition and 27 projects for competition of students of architectural and construction universities. The jury awarded and recommended 26 projects for construction.

In 1935–1936 in the village of Chervonoarmiiske Druhe (now Kyrylivka) of Kharkiv Region a cinema-theater-club with a hall for 350 spectators was constructed. It was traditionally believed that it was built behind a deeply redesigned project of A.V. Mezherovskiy, who received the second prize in the first nomination of the contest in 1934. However, we were able to discover the image of the sketch project, which was awarded the third prize and, thus, in this case prove the joint authorship of L.H. Lyubarskiy and O.O. Tatsii.

After the war of 1941–1945 the building was partially reconstructed and the extension to the right wing was quite properly made. Its last restoration took place in 1975–1983. This object is still working for its original purpose, is under state protection, and private business finances repair and restoration work on it with adaptation to modern features of the cultural needs of local peasants.

Historical and art history analysis gives reason to attribute this building to constructions in the style of constructivism with elements of Art Deco. It has a certain artistic value and significant urban value as an architectural dominant of the village of Kyrylivka and is of interest as the example of the attempt by purely architectural means to promote the formation of the new socio-cultural environment in the village within the framework of social experiments during the first Soviet five-year period.

ІННОВАЦІЙНІ АЛГОРИТМИ
ГРАФІЧНОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ
В ХОДІ ВІДТВОРЕННЯ ПЕРВІСНОГО
ВИГЛЯДУ ПАМ'ЯТОК МОДЕРНІЗМУ

Олександр Маймескул,
ХНУБА

Оригінальний вигляд ряду пам'яток архітектури міжвоєнної доби в Харкові, класики раннього модернізму, було повністю втрачено внаслідок післявоєнної відбудови і наступних перебудов. Разом з великою частиною міських архівів пропали також графічні матеріали з оригінальними архітектурними рішеннями. Тому вкрай важлива ретельна і адекватна графічна реконструкція, яка дозволила б історично достовірно, документально точно і при цьому максимально наочно відтворити понівечені шедеври. Це важливо і для культурної громадськості, і для потенційних інвесторів, яких треба зацікавити відновленням пам'яток у їх первісному вигляді.

Фотореалістичні візуалізації (рендери), що відповідають цим вимогам, можна створювати за допомогою сучасних цифрових технологій. Максимального ефекту ці рендери досягають при відтворенні об'єктів з ускладненою об'ємно-композиційною структурою, при презентації масштабних містобудівних комплексів і панорам, особливо при передачі складних просторових і світлових ефектів. Такими сюжетами можуть бути первісний вигляд Будинку проєктів, простір площі Свободи (б. Держинського) станом на к. 1930-х рр., житлові комплекси за Держпромом і в селищі ХТЗ в ті ж роки.

Візуальна реконструкція не замінює собою проєкту наукової реставрації. Вона також не тотожна графічній реконструкції як його складовій. Однак візуалізація може передувати розробці реставраційного завдання, стимулюючи і направляючи роботу реставраторів. Щоб рендери мали максимальний ступінь правдоподібності, вони повинні виконуватися на основі історичних

INNOVATIVE ALGORITHMS
OF VISUAL RECONSTRUCTION
IN THE PROCESS
OF REPRODUCTION
OF THE MODERNISM
MONUMENTS PRIMARY LOOK

Olexander Maymeskul,
Kharkiv NUCEA

The original appearance of a number of architectural monuments of the interwar period in Kharkiv, classics of early modernism, were completely lost during the post-war reconstruction and subsequent alterations. Along with much of the city's archives, graphic materials with original architectural solutions were also lost. Therefore, a thorough and adequate graphic reconstruction is essential, which would allow historically and documentedly accurate reproduction of mutilated masterpieces. This is important for both cultural community and potential investors who need to be interested in restoring the monuments in their original form.

Photorealistic visualizations (renders), meeting these requirements can be created using modern digital technologies. The maximum effect of such renders is achieved when reproducing objects with complicated volumetric composition, large-scale urban complexes and panoramas, especially when transferring complex spatial and light effects. Such plots can be the original appearance of the House of Projects, Svobody square space (former Dzerzhinsky sq.) as of the late 1930s, residential complexes behind Derzhprom building and in KhTZ settlement in the same years.

Visual reconstruction does not replace a scientific restoration project. It is also not identical to graphical reconstruction as its component. However, visualization can precede the restoration task development, stimulating and directing restorers' work. For renders to have the highest degree of plausibility, they must be performed on the basis of historical photos, preserved drawings, eyewitness accounts, after all — on full scale measurements and probes. The specific task is to obtain a three-dimensional model from a limited set of two-dimensional images. The main ways to

фото, збережених креслень, свідчень очевидців, в кінці кінців, на основі натурних обмірів і зондажів. Специфічним завданням стає отримання тривимірної моделі з обмеженого набору двовірних зображень. Основними способами генерації таких моделей є використання проективної геометрії, тривимірних примітивів і отримання моделі з хмари точок.

Детальна візуалізація планованих результатів реставрації повинна також входити в систему наукового обґрунтування проекту.

МІЖ ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЮ
Й АВТЕНТИЗМОМ: ПРИНЦИПИ
ВІДНОВЛЕННЯ ПАМ'ЯТОК
АРХІТЕКТУРИ МІЖВОЄННОГО
МОДЕРНІЗМУ (НА ПРИКЛАДАХ
РЕКОНСТРУКЦІЇ ОГОРОДЖУЮЧИХ
СКЛОКОНСТРУКЦІЙ)

Марія Русанова,
ХНУБА

В процесі реконструкцій спадщини архітектури модернізму ми постійно спостерігаємо зміну первісної якості цих об'єктів. Неможливість відтворення оригінальних деталей, через втрату технологій та процесів виробництва, стає причиною заміщення сучасними аналогами, замість створення подібних результатів іншими способами.

У Харкові прикладом помилки через брак досвіду є реконструкція Держпрому 2001 р. за проектом Інституту Укрпроектреставрації, в ході якої старі подвійні рами замінили одинарними дубовими рамами з сучасним склопакетом. В результаті об'єкт втратив глибину фасаду, що завадило у 2004 р. внесенню об'єкту до списку пам'яток Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Більш вдалою можна вважати реконструкцій огороджуючих склоконструкцій ДК Залізничників 2012 р. в тісній кооперації компанії Schüco і каф. реставрації ХНУБА. У ході реставраційних робіт криволінійна поверхня з плоскими склом сталевого

generate such models is to use projective geometry, three-dimensional primitives, and obtaining a model from a point cloud.

Detailed visualization of the planned restoration results should also be a part of the project's scientific substantiation system.

BETWEEN FUNCTIONALITY
AND AUTHENTISM:
PRINCIPLES
FOR THE RESTORATION
OF MONUMENTS
OF THE ARCHITECTURE
OF INTER-WAR MODERNISM
(in the cases of reconstruction
of enclosing glass structures)

Mariia Rusanova,
Kharkiv NUCEA

We are constantly seeing a change in the original quality of the heritage of modernism in the process of reconstructing. The reproduction of the original parts is impossible, because of the loss of technologies and production processes, it causes the replacement them by modern analogues, instead of creating similar results in other ways.

In Kharkiv, an example of a mistake due to lack of experience is the reconstruction of Gosprom in 2001 designed by the Institute of Ukrproektrestavratsiya, in which old double frames were replaced by single oak frames with a modern double glazing. As a result, the object lost the depth of its facade, which prevented the object from being included in the UNESCO World Heritage List in 2004. More successful can be considered the reconstruction in 2012 of the enclosing glass structures of the Railwaymen's Palace of culture in close cooperation Schüco company and Department restoration of the KhNUCEA. During the restoration work, the curved surface with flat glass of steel double stained glass window with 5 concave sections in a

подвійного вітражу з 5 увігнутих секцій в дрібну решітку було замінено на алюмінієві фасадні системи Schüco, з максимальним наближенням конструкції до первісного вигляду. Внутрішній ряд оригінальних рам, на відміну від реконструкції Держпрому, було збережено та відновлено.

Інший рівень показує німецький досвід з реконструкції будівлі школи Баухауз в Дессау 2011 року за матеріалами досліджень державної установи Фонд Баухауз Дессау. На базі віднайденого каталогу фабрики Nord-Draht, компанією MHB було відтворено зовнішній вигляд склоконструкцій аж до важелів блокування та ущільнювача схожим на автентичну мастику. Це свідчить про нагальну потребу створення національної програми з організації досліджень та розробок задля відновлення пам'яток архітектури міжвоєнного модернізму без втрат їх культурної цінності.

ПРИСТОСУВАННЯ РОБОЧИХ ПРОСТОРІВ

Галина Лисяк,
НУ «Львівська політехніка»

Останніми роками спостерігається кардинальна трансформація в розподілі населення: сьогодні більше половини людей живе у містах. Разом з цим, підвищується попит на нові робочі місця, якісні та комфортні умови праці. Кількість новобудов у містах, в даному випадку України, збільшується з кожним днем, тоді як спадщина ХХ ст. залишається у незадовільному стані. Тому постає питання щодо її реконструкції. У 2015 р. в рамках цієї тенденції відбувся бум у коворкінг-просторах. Коворкінги — це тип спільного офісу, який передбачає відкрите середовище (вони розташовуються або у багатоповерхівках або у старих приміщеннях чи будівлях, яким дали нове життя). Прикладом такого явища є коворкінг, який розташований у приміщенні заводу «Радар» в Києві. Авторам проекту вдалося зберегти багато елементів, плитку й колони. Ідеєю було дати нове життя та зберегти історію заводу.

small pattern was replaced with Schüco aluminum facade systems, the design of which was maximum approximation to its original appearance. The inner row of the original frames, unlike the reconstruction of the Gosprom, was retained and restored.

Another level shows us the German experience in the reconstruction of the Bauhaus school in Dessau in 2011, according to research materials of the public institution Bauhaus Dessau Foundation. Based on the Nord-Draht factory catalog, the MHB company reproduced the appearance of the glass structures up to the locking levers and seal similar to authentic mastic. This demonstrates the urgent need to create a national research and development program to restore the architectural monuments of interwar modernism without sacrificing their cultural value.

ADAPTATION OF WORKSPACES

Halyna Lysiak,
Lviv Polytechnic National University

In recent years, there has been a dramatic transformation in population distribution: today, more than half of people live in cities. At the same time, the demand for new jobs, quality and comfortable working conditions is increasing. The number of new buildings in cities, in this case Ukraine, is increasing day by day, while the legacy of the twentieth century remains in a poor state. Therefore, the question arises about its reconstruction. In 2015, this trend saw a boom in co-working spaces. Coworking is a type of shared office that provides an open environment (located either in multi-storey buildings or in old, new-life buildings). An example of such a phenomenon is coworking, which is located in the premises of the Radar plant in Kiev. The authors of the project managed to save many elements, tiles and columns. The idea was to give new life and preserve the history of the plant.

Coworking is designed for more than 200 places. The cost of the job is \$ 150 to \$ 250 per month. There is also a ground floor food hall, restaurants and a

Коворкінг розрахований на більше ніж 200 місць. Вартість робочого місця складає від \$150–250 на місяць. Також, передбачається фуд-хол на першому поверсі, ресторанами та кафе і тераса, яка працює в теплий період. Робота в коворкінгах дозволяє бути продуктивним, працювати у вільній обстановці та отримувати нові знання як від оточуючих людей так і від тренінгів, які часто проводять у офісах такого типу.

За даними веб-сайту *Statista*, у 2019 р. в усьому світі працювало 18 700 коворкінг-просторів, кількість яких, як очікується, до кінця 2020 р. досягне 22 400. Нові простори приносять користь спільноті професіоналів, включаючи підприємців, фрілансерів, малий бізнес, які потребують робочий простір за доступними цінами. Тому, саме пристосування старих будівель чудово підходить для організації робочих просторів для роботи людей.

ПОИСК НОВОГО ЦЕЛОГО КАК ПРИЕМ СОХРАНЕНИЯ ПОДЛИННОСТИ ПАМЯТНИКОВ МОДЕРНИЗМА

Варвара Ламбрихт,
МАрхИ

Теория и практика сохранения архитектурного наследия с момента своего зарождения разделилась на два основных направления. Первый путь проповедует возврат к первоначальному образу здания, будь то стилистическая реставрация Виоле ле Дюка или целостное воссоздание по историческим источникам. Второй путь — сохранения материальной подлинности здания, со всеми историческими наслоениями. Какое место в этом контексте занимает практика сохранения памятников модернизма?

Из-за ряда специфических проблем, связанных с отсутствием общественного одобрения и понимания ценности архитектуры недавнего прошлого, коротким жизненным циклом строительных материалов, функциональным устареванием и др. часто выбирается

cafe and a terrace that operates during the warm season. Working in co-working allows you to be productive, work in a free environment and gain new knowledge both from people around you and from trainings that are often held in offices of this type.

According to the Statista website, in 2019, there were 18,700 co-working spaces worldwide, expected to reach 22,400 by the end of 2020. The new spaces benefit a community of professionals, including entrepreneurs, freelancers, small businesses, need workspace at affordable prices. Therefore, the very adaptation of old buildings is great for organizing workplaces for people's work.

SEARCH FOR A NEW WHOLENESS AS A WAY OF PRESERVING THE AUTHENTICITY OF THE MODERNIST HERITAGE

Varvara Lambricht,
*Moscow Architectural Institute
(State Academy)*

Theory and practice of preserving architectural heritage has been divided into two main areas since its inception. The first way preaches a return to the original image of the building, whether it is a stylistic restoration of Violle-le-Duc or a complete reconstruction based on historical sources. The second way is to preserve the material authenticity of the building, with all the historical layers. What is the place of modernist heritage preservation in this context?

Today, the way to recreate the original appearance of a modernist building is often chosen, due to a number of specific problems, associated with the lack of understanding of its value, short life cycle of building materials, functional obsolescence, etc. Despite of a large number of available sources of information (drawings, photographs, and sometimes living authors) the desire to reproduce the original image leads to the loss of

путь воссоздания первоначального облика здания. Несмотря на наличие большого количества сохранившихся источников информации в виде чертежей фотографии, а порой живых авторов, стремление воспроизвести первоначальный образ неизбежно приводит к потере материальных аспектов ценности прошлого.

Второй путь может предложить компромисс между ценностями прошлого и настоящего. В одном случае он больше отвечает ценностям прошлого, нежели чем ценностям настоящего — консервация и превращение подлинных фрагментов в музей или выставочный экспонат. В другом случае он представляет собой компромисс между ценностями прошлого и настоящего — адаптация здание для новой функции с помощью современных средств архитектуры.

Новый объект возникает на основе взаимодополнения — современная архитектура реабилитирует исторический объект, включая его в жизнь города, в то время как подлинные фрагменты исторического объекта создают смысловую привязку современной архитектуры к контексту, а также, часто влияют на формообразование. Каждый элемент этой системы работает на новую общую целостность, основанную на синхронном сосуществовании прошлого и будущего. «Конфликтующие системы не отменяют друг друга, а вступают в структурные отношения, порождают новый тип упорядоченностей».

ТИПІЗАЦІЯ У БУДІВНИЦТВІ
ЛІКУВАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
1920 –1930-х рр.

Гліб Семякін,
ХНУБА

Розгорнуте в 1922 р. нове будівництво у промислових районах відбувалося у важких економічних умовах. У цей період становище з будівельними матеріалами було дуже тяжким. Багато цегельних і цементних

material aspects of the values of the past.

The second way can offer a compromise between the values of the past and present. In one case, it corresponds more to the values of the past than to the values of the present — preservation and transformation of authentic fragments into a Museum or exhibition object. In another case, it represents a compromise between the values of the past and present - adapting the building to a new function using modern means of architecture.

A new object is created on the basis of complementarity — modern architecture rehabilitates the historical object, including it in the life of the city, while authentic fragments of the historical object create a semantic link of modern architecture to the context, and often influence the formgiving. Each element of this system works for a new common integrity based on the synchronous coexistence of the past and the future. «Conflicting systems do not cancel each other out, but enter into structural relationships and create a new type of order».

TYPING IN THE CONSTRUCTION
OF MEDICAL BUILDINGS
IN THE 1920s and 1930s.

Gleb Semyakin,
Kharkiv NUCEA

Expanded in 1922 p. new construction in industrial areas was under difficult economic conditions. During this period, the situation with construction materials was very difficult. Many brick and cement factories did not

заводів не працювало, розмах і темпи селищного будівництва вимагали більш ефективного використання вже застосовуваних і нових місцевих матеріалів. З ростом обсягу будівництва виникла потреба в стандартизації конструктивних елементів споруд та індустріальних методах будівництва, що в свою чергу викликало новий підхід до проектування і організації відповідних робіт. Також була розроблена струнка система медичних установ, яка дозволила забезпечити єдині принципи організації охорони здоров'я для всього населення, від далеких аулів до столичних міст: фельдшерсько-акушерський пункт — дільнична поліклініка — районна лікарня — обласна лікарня — спеціалізовані інститути. В роки першої п'ятирічки в нових фабрично-заводських селищах почали будувати амбулаторії, диспансери, родильні будинки, санстанції, ясла і т. п. Середні та крупні лікарні й поліклініки в той час споруджувалися переважно у промислових районах, в таких містах, як Горлівка, Донецьк, Запоріжжя, Кадіївка, Луганськ та ін. Наприклад у 1920-х рр. на Донбасі було побудовано 160 лікарень на 5 тис. ліжок, відкрито 127 амбулаторій, 20 поліклінік і 80 лікарень — для обслуговування працівників промислових підприємств.

На початку 1930-х рр. вперше вводяться «єдині норми будівельного проектування» на проектування лікувально-профілактичних закладів, що відіграли значну роль в формуванні масового типу лікарень. В зв'язку з великою кількістю будівництва медико-санітарних установ Наркомат охорони здоров'я УРСР видав альбом «Шкіцеві типові проекти закладів охорони здоров'я». В альбомі вміщено 32 проекти лікарень, амбулаторій, поліклінік, установ Охматдиту, будинків саносвіти і закладів санаторного типу.

Наприкінці першої п'ятирічки з'являється новий тип лікарень. Вони вже мають централізовану структуру (об'єднує у собі лікарню та поліклініку). Паралельно з павільйонною та централізованою системами розроблялись так звані змішані та блочні системи.

work, and the scale and pace of settlement construction required more efficient use of already used and new local materials. With the increasing volume of construction, there was a need for standardization of structural elements of structures and industrial methods of construction, which in turn prompted a new approach to the design and organization of relevant works. A sophisticated system of medical facilities was also developed that allowed to ensure uniform principles of health care organization for the whole population, from the far aulaks to the metropolitan cities: paramedic-midwifery — district polyclinic — district hospital — regional hospital — specialized institutes. During the first five years, outpatient clinics, dispensaries, maternity hospitals, sanatoriums, nurseries, etc. began to build in the new factory settlements. At that time, medium and large hospitals and clinics were being constructed mainly in industrial areas, such as cities such as Gorlovka, Donetsk, Zaporizhzhia, Kadiivka, Lugansk, etc. For example, in the 1920s, 160 hospitals for 5,000 beds were built in the Donbass, 127 outpatient clinics, 20 outpatient clinics and 80 hospitals were opened to serve industrial workers.

In the early 1930's, «uniform building design rules» were introduced for the first time to design health care facilities that played a significant role in shaping the mass type of hospitals. Due to the large number of construction of health facilities, the People's Commissar of Health of the USSR released the album «Sketchy Typical Projects of Health Care Institutions». The album contains 32 projects of hospitals, outpatient clinics, polyclinics, Okhmatdit establishments, sanitation centers and sanatorium establishments.

At the end of the first five years, a new type of hospital is emerging. They already have a centralized structure (combining a hospital and a polyclinic). In parallel with the pavilion and centralized systems, the so-called mixed and block systems were developed.

СЕКЦІЯ 3. ПРОБЛЕМИ ВКЛЮЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ МОДЕРНОЇ АРХІТЕКТУРИ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ВІДНОВЛЕННЯ, ДО РЕЄСТРУ ПАМ'ЯТОК

SECTION 3. THE PROBLEM OF REGISTERING OF THE MODERN ARCHITECTURE MONUMENTS THAT NEED RESTORATION

ПРОБЛЕМИ ВКЛЮЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ
СУЧАСНОЇ АРХІТЕКТУРИ
ДО ПЕРЕЛІКІВ ТА ДЕРЖАВНОГО
РЕЄСТРУ НЕРУХОМИХ ОБ'ЄКТІВ
КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ
(НА ПРИКЛАДІ М. КИЄВА)

Олена Мокроусова,
*Київський науково-методичний
центр
по охороні, реставрації
та використанню пам'яток історії,
культури і заповідних територій*

В останній роки підвищився інтерес суспільства до об'єктів архітектури модернізму. До їх популяризації активно долучилися ентузіасти, які цікавляться архітектурою. Інтерес, переважно, виявився у створенні різних груп в соціальних мережах. Найбільш яскравим прикладом може слугувати кампанія на захист так званої «Тарілки» на Либідській площі в Києві, для цього була створена група на Фейсбуці «SAVEKYIVMODERNISM», проблема висвітлювалася і ЗМІ.

В існуючому правовому полі бодай якийсь захист дає лише статус пам'ятки архітектури. Тому небадуйжі городяни активно звертаються до органів охорони культурної спадщини з вимогою надати пам'яткоохоронний статус тим чи іншим архітектурним об'єктам. Втім, процес обліку пам'яток завжди був складним й тривалим. При цьому слід визнати, що органи охорони не мають відповідних ресурсів для термінового реагування на гострі виклики. Останній наказ Міністерства культури «Про внесення змін до Порядку обліку об'єктів культурної спадщини» № 501 від 27.06.2019 пропонує ініціаторам виявлення пам'яток напряму долучатися до цього процесу.

THE PROBLEM OF REGISTERING
OF OBJECTS OF MODERN
ARCHITECTURE TO LISTS
AND STATE REGISTER OF REAL
ESTATE OBJECTS
OF CULTURAL HERITAGE
(ON THE EXAMPLE OF KYIV)

Olena Mokrousova,
*Kyiv Scientific and Methodological
Center on protection, restoration and
the use
of historical, cultural and protected
areas*

The interest to the modernist architecture objects has increased lately. The enthusiasts, who are interested in architecture, have joined to the process of making these objects popular. It is made with a help of creating various groups in social networks. For example, the campaign for protecting so called «The Plate» at Lybidska square in Kyiv. For this purpose it was made «SAVEKYIVMODERNISM» group in Facebook. Also, the situation was discussed in Mass Media.

Nowadays only the monument of architecture status can provide the legal protection for objects. That is why active citizens apply to the organs of cultural heritage protection to give this rank to some architectural objects. However, the process of memorials assessments has always been pretty hard. Besides, it is impossible to react the situation very quickly. The last order «About the changes in cultural heritage memorials assessment» of the Ministry of Culture № 501, 27.06.2019 suggested the initiators who found such memorials, joining the process of assessment.

We have already had some examples of cooperation the professional memorial historians and active citizens. To be exact, they are such objects as Baykove cemetery

На сьогодні є вже кілька прикладів співпраці фахівців — пам'яток охоронців та громадських активістів у цьому напрямку. Зокрема, співробітники КНМЦ по охороні пам'яток надають методичну допомогу та консультують ініціаторів щодо розробки документів на яскраві об'єкти: крематорій на Байковому кладовищі (1967–1981 рр.), студія кінохроніки (1930-і рр.) на вулиці Коновальця, житлові квартали 1980-х рр. на київському Подолі тощо. Пакети облікової документації розробляються небайдужими киянами. Надалі вони будуть перевірені й відредаговані у відповідності до існуючих формальних вимог. Сподіваємося, механізми такої співпраці будуть ретельно опрацьовані у 2020 р. і до Державного реєстру включатимуться цінні приклади архітектури модернізму, що сприятиме кращому розумінню їхньої цінності та подальшому збереженню.

**РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ
В ПИТАННЯХ ЗБЕРЕЖЕННЯ
ТА ВІДНОВЛЕННЯ АРХІТЕКТУРИ
МОДЕРНІЗМУ ЛЬВОВА**

**Світлана Лінда,
Анна Федак,
НУ «Львівська політехніка»**

Активна розбудова м. Львів в другій половині ХХ ст. забезпечила місто значною кількістю прикладів архітектури модернізму. Однак, більшість таких будівель і споруд, не мають статусу пам'ятки архітектури через що зазнають часткових змін в процесі реконструкції, чи навіть руйнуються повністю. Все це відбувається за «мовчазної згоди» мешканців та адміністрації міста.

Певним переломним моментом в ставленні мешканців міста та забудовників до архітектурної та мистецької спадщини модернізму, можна вважати резонансну подію руйнування рибного магазину «Океан» (арх. Я. Мاستило, В. Каменщик, 1982р.), яка відбулась у липні 2019 р. у Львові. Одноповерхова споруда мала відповідний декор фасаду: козирок з

crematorium (1967–1981), documentary studio (the 1930s) in Konovaltsa str, Kyiv Podol uptown (the 1980s), etc. The special assessment paper are developed by active Kyivans. Then the documents should be checked and formatted according to the formal demands. We hope such way of cooperation will include lots of modernist architecture objects in the State Register in 2020. It will help to understand their values and keep them safe.

**THE ROLE OF THE SOCIETY
IN THE CONSERVATION
AND RESTORATION OF LVIV
MODERNIST ARCHITECTURE**

**Svitlana Linda,
Anna Fedak,
Lviv Polytechnic National University**

The active development of Lviv in the second half of the XX-th century provided the city with many examples of modernist architecture. However, most of these buildings do not have the status of a monument of architecture, thus they undergo partial changes during the reconstruction process, or even can be destroyed. All this happens with "tacit consent" of the residents and the city administration.

A certain turning point in the attitude of the city residents and developers to the architectural and artistic modernist heritage was the resonant event of the destruction of the fish store «Ocean» (architects Y. Mastylo, V. Kamenshchuk, 1982), which took place in July 2019 in Lviv. The one-story building had a corresponding facade decoration: a triangular shaped visor that resembled waves, and a

трикутних форм, що нагадував хвилі, а також мозаїчне панно «Рибки» авторства відомого художника В. Патики. Першочерговий проект реконструкції передбачав збереження мозаїки, та декору, тому свавільні дії забудовника і повна руйнація будівлі спричинили негативну реакцію мешканців міста. Так, 24 липня відбулась мистецька акція «Похорон рибок», якою не байдужі львів'яни виражали своє невдоволення щодо даної ситуації. В зв'язку з широким резонансом події в засобах масової інформації, забудовник зобов'язався відновити мозаїчне панно «Рибки». Роботи по відновленню мозаїки розпочались осінню 2019 р, хоча це, звичайно, не поверне ні оригінальну мозаїку, ні будівлю, яка була визначною візуально-просторовою доміантою району. Однак, це є яскравим прикладом, коли завдяки активній позиції громадськості стало можливим часткове відновлення зруйнованої спадщини архітектури модернізму.

Результатом даного прецеденту, окрім планованого відновлення мозаїки, було прийняття на виконкомі ЛМР рішення «Про збереження історичних мозаїчних творів на території м. Львова», яким затверджено перелік будівель і споруд міста, екстер'єри та інтер'єри яких прикрашені мозаїками, в тому числі і радянської епохи. Ці дані повинні враховуватись при видачі дозвільних документів на будівництво чи реконструкцію на їхній території. Прийняте рішення виконкому, на жаль, не вирішує проблему повністю, оскільки відсутність чіткої відповідальності за нищення мистецької та архітектурної спадщини модернізму не забезпечує її від варварських дій забудовників та мешканців.

mosaic panel «Fish» by the famous artist V. Patyk. The primary reconstruction project included the preservation of the mosaics and decor, so the willful actions of the builder and the complete destruction of the building caused a negative reaction from the city residents. So, on July 24, Lviv citizens organized the artistic action «Funeral of the Fish» where they expressed their dissatisfaction with this situation. Due to the wide resonance of the event in the media, the developer undertook to restore the mosaic «Fish». The mosaic renovation started in autumn 2019, though it would not substitute the original mosaic and the store building, which were a prominent visual-spatial dominant of the area. However, this is a striking example when, thanks to the active position of the society, it became possible to partially restore the destroyed heritage of modernist architecture.

As a result of this precedent, Executive committee of the Lviv City Council adopted the decision 'About the preservation of mosaics on the territory of Lviv', which approved the list of buildings and structures of the city, the exteriors and interiors of which are decorated with mosaics, including the ones constructed in the Soviet era. This information should be taken into account when issuing permits for construction or reconstruction in the future. The decision of the executive committee, unfortunately, does not completely solve the problem, since the lack of clear responsibility for the destruction of the artistic and architectural heritage of modernism does not protect it from the barbaric actions of developers and residents.

ДОСЛІДЖЕННЯ
ТА ДОКУМЕНТУВАННЯ
ДЕКОРАТИВНИХ МОЗАІЧНИХ
ПАННО В АРХІТЕКТУРІ
ХАРКІВСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ

*Ірина Крейзер,
ХНУБА*

Про проблеми збереження надбань радянського минулого в архітектурі сучасної незалежної України сказано дуже багато. Велика увага прикута до пам'яток радянського українського авангарду, вивчається і досліджується модерністичний напрям, але поряд з цим необхідно акцентувати увагу на мозаїчних та декоративних панно, що залишилися у великій кількості на стінах будівель 1960 – 1970-х рр. Помітним етапом у розвитку монументально-декоративного мистецтва в Харкові стали 1970-ті рр. В епоху індустріалізації і модернізації застосовувався принцип поєднання архітектури «індустріального походження» з індивідуальними монументальними творами. У 1966-му р. в Харківському художньо-промисловому інституті відкрився відділення монументально-декоративного розпису та архітектурно-декоративної пластики, що вплинуло на художній образ індустріального міста. У рішенні середовища художники виходили з призначення об'єктів, діапазон, яких був досить широкий: метро, інститути, школи, кінотеатри, спортивні споруди і т. д. У своїх роботах художники зверталися до тем з історичного минулого Харкова, теми науково-технічного прогресу і сюжетів з життя міста в 1970-ті рр. Людина в роботах майстрів — це творець нового суспільства, вчений, митець, титан, що долає космос. На сьогоднішній день не приділено достатньо уваги особливостям застосування, не виконувалась інвентаризація, не визначено особливості, матеріали та техніки виконання мозаїчних творів для формування візуального образу будівель і архітектурного середовища міста Харкова. Внаслідок фізичного знищення, не фахових реставрацій і реконструкцій, ремонтів кількість монументально-декоративних панно вказаного періоду значно

PROBLEMS OF RESEARCH,
DOCUMENTATION OF MOSAIC
(DECORATIVE) BOARDS
IN THE ARCHITECTURE
OF MODERNISM OF KHARKIV CITY

*Irina Kreizer,
Kharkiv NUCEA*

Much has been said about the problems of preserving the heritage of the Soviet past in the architecture of modern independent Ukraine. Much attention is drawn to the monuments of the Soviet Ukrainian avant-garde, the modernist direction is studied and explored, but at the same time it is necessary to emphasize the mosaic and decorative panels that remained in large numbers on the walls of buildings of the 1960s – 1970s. The notable stage in the development of monumental and decorative art in Kharkiv was the 1970s. In the era of industrialization and modernization, the principle of combining architecture of «industrial origin» with individual monumental works was applied. In 1966, the Department of Monumental and Decorative Painting and Architectural and Decorative Plastic opened in Kharkiv Art and Industrial Institute, which influenced the artistic image of the industrial city. In the decision of the environment, artists proceeded from the appointment of objects, the range of which was quite wide: subways, institutes, schools, cinemas, sports facilities, etc. In their works, artists turned to topics from the historical past of Kharkov, topics of scientific and technological progress, and scenes from city life in the 1970s. The man in the works of the masters is a creator of a new society, a scientist, an artist, a titan, who overcomes space. Today, insufficient attention has been paid to the features of the application, the inventory has not been performed, the features, materials and techniques of the execution of mosaic works have not been determined to shape the visual image of buildings and the architectural environment of Kharkiv. Due to physical destruction, not professional restorations and reconstructions, repairs, the number of monumental and decorative panels of this period has significantly decreased and continues to decrease. Unfortunately, many sites are

зменшилась і продовжує зменшуватись. Нажаль, багато об'єктів дослідження також знаходяться під загрозою знищення. Потрібне невідкладне втручання фахівців з вивчення, документування даних пам'яток історії і культури, переосмислення минулого і визначення цінності вказаного періоду в архітектурі міста Харкова.

ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЖИТЛОВИХ ДІЛЬНИЦЬ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ У ЛЬВОВІ

Юлія Богданова,
НУ «Львівська політехніка»

У період між Першою та Другою світовими війнами Львів опинився у складі Другої Речі Посполитої у статусі столиці воєводства. Польща, об'єднавши території, що вийшли зі складу Австро-Угорської та Російської імперій найбільше фінансувала розвиток своєї столиці – Варшави, промислових районів Сілезії та порту в Гдині. Проте, на відміну від громадських об'єктів, спорудження житлових будинків отримувало дуже вигідне та довгострокове кредитування. Тому, незважаючи на ці особливості та на дві економічні кризи (I — післявоєнної відбудови та II — світову економічну кризу 1929–1933) у Львові вдалося створити велику кількість житла, різноманітного за типами та призначенням. В 1920-х роках надзвичайно популярним у місті було муніципальне та кооперативне житлове будівництво. Зовні воно являло собою або багатоквартирні блоки, переважно позбавлені фасадних декорацій, або невеличкі котеджі, що потопали у зелені садків. Після подолання світової економічної кризи почали широко рекламуватися квартири, в модерністичній забудові цілих вулиць та районів міста.

Нажаль, сьогодні у населення, що в переважній більшості з'явилося у місті після Другої світової війни, не завжди присутнє розуміння цінності архітектури міжвоєнного модернізму. Львів позиціонує себе як «маленький Відень», тому вартість багатих декором кам'яниць австрійського періоду є добре зрозумілою

also at risk of destruction. Immediate intervention of experts on studying, documentation of data of monuments of history and culture, rethinking of the past and determination of value of the specified period in the architecture of the city of Kharkiv is required.

PROBLEMS OF THE INTERWAR PERIOD RESIDENTIAL COLONIES CONSERVATION IN LVIV

Yuliia Bohdanova,
Lviv Polytechnic National University

Between the First and Second World Wars, L'viv became part of The Second Polish Republic as the capital of the voivodship. Poland, uniting the territories that came out of the Austro-Hungarian and Russian empires, financed the development of its capital, Warsaw, the industrial districts of Silesia and the port in Gdynia. However, unlike public buildings, residential buildings received very favorable and long-term credit. Therefore, despite these peculiarities and two economic crises (the first post-war reconstruction and the second world economic crisis (1929–1933)), L'viv managed to create a large amount of housing, of various types and purposes. In the 1920s, municipal and cooperative housing were extremely popular in the city. Externally, it was apartment blocks, mostly devoid of facade decorations, or small cottages, surrounded by green gardens. After overcoming the global economic crisis, apartments began to be widely advertised, in the modernist construction of entire streets and districts of the city.

Unfortunately, today, the majority of people who appeared in the city after Second World War do not always have an understanding of the value of the architecture of interwar modernism. L'viv is positioning itself as a «little Vienna», so the residents are better aware of the value of the richly decorated houses of the Austrian period. The asceticism of interwar residential buildings subconsciously provokes "to decorate" them, if not with color of secession bars or fences in the

мешканцям. Аскетизм міжвоєнних житлових будинків підсвідомо провокує «прикрашати» їх, якщо не кольором то сецесійними решітками або огорожами у вигляді балясин чи інших класичних елементів. Велика кількість терас у процесі погоні за додатковою житловою площею варварськи забудовується. Особняки, в яких тепер проживає декілька родин, розбудовують без врахувань можливостей ділянок. Тому надзвичайно важливо пропагувати ідею, що модерністична забудова є безумовною цінністю і потребує збереження.

ПРИМЕНЕНИЕ ДОКУМЕНТА
«РЕКОМЕНДАЦИИ
ОБ ИСТОРИЧЕСКИХ ГОРОДСКИХ
ЛАНДШАФТАХ» ЮНЕСКО (2011)
ПРИ ВОССТАНОВЛЕНИИ
ОБЪЕКТОВ АРХИТЕКТУРНОГО
НАСЛЕДИЯ В США

Александр Сёмочкин, МАрХИ

В настоящее время в США применяется документ «Рекомендация об исторических городских ландшафтах», в частности ориентируемый на решение релевантной для США проблемы «социальной и пространственной разрозненности». Существовавшие ранее в США подходы к восстановлению объектов наследия были в большинстве своем нацелены на работу с историческими центрами городов или так называемыми «коммерческими коридорами», и не брали в расчет восстановление неблагоприятных городских районов. Так, например, изучение исследования Балзано М. показывает проблематику применения методологии «Главная улица», предполагающую проведение экстенсивной уплотнительной застройки в границах коммерческого коридора. Применение упомянутого выше подхода к восстановлению улицы «Эйч-стрит» в Вашингтоне привело к перенасыщению прилегающих к объектам историко-архитектурного наследия участков

form of balusters or other classical elements. Modern residents, in the pursuit of additional living space, rebuilt a large number of terraces in a barbaric way. The mansions, in which several families now reside, are expanding without taking into account the possibilities of the plots. Therefore, it is extremely important to promote the idea that modernist construction is of absolute value and in need of preservation.

«RECOMMENDATION ON HISTORIC
URBAN LANDSCAPE (HUL)»
APPLICATION TO ARCHITECTURE
HERITAGE RENOVATION EFFORTS
IN USA

*Alexander Semochkin,
Moscow Architectural Institute
(State Academy)*

Nowadays Recommendation on Historic Urban Landscape (HUL) oriented on issues related to «social and spatial fragmentation» are highly relevant and utilized in US practice. Meanwhile, preexisting methods were mostly dealing with historic centers and commercial corridors, lacking approach to less fortunate low-income neighborhoods. Balzano M. research gives an in-depth understanding of «Main streets» approach, as well as helps to further uncover some issues related to extensive development of commercial corridors. Washington DC «H» street renovation piloting «Main street» approach was impeded by over burdening historic environment suffering from «excessive building density» with newly constructed buildings, many of which appeared directly after historic renovation was completed.

HUL recommendations offer multi-disciplinary approach, which consists of four main renovation and preservation tools: community engagement, knowledge and planning tools, regulatory mechanisms, innovative financial tools and instruments. Historic

новими об'єктами будівництва і формуванню «чрезмерної щільності забудови».

В документі ЮНЕСКО пропонується міждисциплінарний підхід, що складається з чотирьох «інструментів» відновлення: залучення громадянства, планування, регулювання, застосування фінансових інструментів. На прикладі відновлення промислової зони першої третини ХХ ст. «Корк і Сіл» (2001–2017 рр.), описаного в роботі А. Мейзі, доречно відзначити важливість порівняння об'ємно-просторової структури об'єкта з сучасними потребами в соціальних об'єктах. Відношення до історичної спадщини, як до автономної структури, в даному прикладі поєднується з пошуком нових функцій, які їй задовольняють.

Застосування «Рекомендацій з історичних міських ландшафтів» в практиці США як правило здійснюється в сукупності з покращенням умов неблагополучних міських районів. Симбіоз підходів до відновлення архітектурної спадщини і вирішенню соціальних і економічних завдань є зв'язуючим ланкою в адаптації рекомендацій ЮНЕСКО в США.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ КЛУБІВ ДОБИ МОДЕРНІЗМУ У ЛЬВОВІ

*Ігор Копиляк,
НУ «Львівська політехніка»*

Клубні будівлі у Львові та Галичині почали виникати від середини ХІХ ст. Найбільш бурхливого розвитку мережа культурно-просвітницьких закладів, що рівномірно охопила населені пункти на цих територіях, зазнала у період від кінця ХІХ – до початку І Світової війни. Тоді збудовано низку народних домів, читалень «Просвіти», будинків культурних та спортивних товариств, які були

«Cork & Seal» brownfields renovation, as greatly described in Mazie A. research, reveals an importance of juxtaposition of historic building organization and contemporary reading of historic context. Treatment of historic heritage as an authentic and autonomous object in aforementioned example is well balanced with a search for new functions, which satisfy the latter.

HUL recommendation is utilized in conjunction with improving quality of life in low-income neighborhoods in States. Symbiotic relationship between architectural heritage renovation and social and economical betterment is a bonding component of UNESCO recommendations local adaption experience in US and a valuable research subject.

THE ISSUES OF THE FUNCTIONING AND CONSERVATION OF THE MODERNISM ERA CLUBS IN LVIV

*Igor Kopylyak,
Lviv Polytechnic National University*

Club buildings in Lviv and Galicia began to emerge from the mid-19th century. The most rapid development of the network of cultural and educational institutions, which evenly covered the settlements in these territories, was in the period from the end of XIX – until the beginning of World War I. A number of people's houses, reading rooms of «Prosvita», houses of cultural and sports societies were built, which were democratic, oriented to a certain national community at that time.

демократичними, орієнтованим на певну національну спільноту.

У період між двома світовими війнами у Львові з'явилися декілька об'єктів, які увібрали у себе передові результати пошуків архітекторів у галузі проектування клубів. Серед них особливої згадки заслуговують клуб профспілки залізничників та клуб працівників комунальних служб Львова. Вагомою ознакою для них стала спрямованість за професійною ознакою, що відповідало світовим тенденціям.

З приходом у Галичину радянської влади, ця тенденція лише посилилася. Таким чином з'явилися будинки офіцерів, будівельників, працівників підприємств і т.п. Вони містилися як у існуючих будівлях, так і у спеціально збудованих (палац культури і техніки заводу ЛОРТА, палац культури будівельників та інші). За радянської влади також додався поділ клубів за віковою структурою та потребами (палац молоді «Романтик», палаци піонерів).

Зі здобуттям незалежності України, усі галузі господарства, зокрема й культура, зіткнулися з фінансовими труднощами. Багато клубних будівель перебували у занедбаному стані, або отримали нових власників і змінили профіль діяльності. Зі стабілізацією ситуації в економіці та культурним розвитком суспільства, з'явився потужний запит на сучасні простори для комунікації, навчання та відпочинку. Тому, в наш час гостро стоїть питання відновлення та розбудови мережі клубних установ, пошуку нових актуальних функцій та можливостей, які даватимуть відповідь на запити суспільства.

In the period between the two world wars, several objects appeared in Lviv, incorporating the advanced search results of architects in the field of club design. Among them, the Railway Trade Union Club and the Lviv Public Utilities Club deserve special mention. An important feature for them was the professional orientation, which was in line with world trends.

With the advent of Soviet power in Galicia, this trend has only intensified. The homes of officers, builders, company workers and the like appeared in this way. These institutions were located both in existing buildings and in specially constructed ones (the palace of culture and technology of the LORTA factory, the palace of culture of builders and others). Under the Soviet rule, there was also a division of clubs by age structure and needs (Palace of Youth «Romantic», Pioneer Palace).

With the independence of Ukraine, all sectors of the economy, including culture, have faced financial difficulties. Many club buildings were in disrepair or received new owners who have changed their profile. With the stabilization of the economy and cultural development of society, there is a strong demand for modern spaces for communication, training and recreation. Therefore, in our time there is an urgent question of restoration and development of club establishment's network, the search for new topical functions and opportunities that will meet the demands of society.

СЕКЦІЯ 4. ЛЕГЕНДАРНІ ПАМ'ЯТКИ В СИСТЕМІ ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ МОДЕРНІЗМУ

SECTION 4. LEGENDARY MONUMENTS IN THE SYSTEM OF THE MODERNIST THEORETICAL AND PEDAGOGICAL HERITAGE

ЗАДУМ ПЛОЩІ СВОБОДИ
У ХАРКОВІ ТА ЙОГО РУЙНАЦІЯ

*Олена Ремізова,
ХНУБА*

Хоча історія ансамблю площі Свободи в Харкові налічує всього лише 100 років, вона відзначена драматичними подіями і спогадами.

Площа Свободи дійсно є душою Харкова. Це місце де зароджувався університетський, медичний, науковий центр дореволюційного Харкова, формувався новий політичний центр радянський України, де проходили демонстрації, а зараз відзначаються всі значні свята міста, влаштовуються спортивні змагання та концерти з феєрверками. Це живе місце, де все постійно змінюється.

Історичне поле площі Свободи дуже широке та багатовимірне. Воно охоплює історичні події від початку ХХ ст. до сьогодення. Це історична глибина, а ще є семантична глибина. Вона наповнена тими змістами та сенсами, які ми вкладаємо або прочитуємо у абстрактних архітектурних формах. Архітектура завжди абстрактна, але тим не менш вона здатна виражати політичні, ідеологічні або естетичні ідеї.

У чому ж полягає автентичність площі Свободи?

Ансамбль пл. Свободи (1925–1942 рр.) був задуманий як новий політичний і урядовий центр столиці України. Однак, протягом 65 років цей ансамбль носив ім'я одного з найстрашніших катів радянської влади Ф. Е. Дзержинського, засновника ВЧК і Червоного терору.

Ідея центричності відображала ідеологію нової радянської держави що будувалась. Вона була задумана як однозначна і одностільова центрична система, яка уособлювала

THE IDEA OF THE FREEDOM
SQUARE IN KHARKIV
AND ITS DESTRUCTION

*Olena Remizova,
Kharkiv NUCEA*

Despite the fact that the history of the ensemble of Freedom Square in Kharkiv is only 100 years old, it is marked by dramatic events and memories.

Freedom Square is really the soul of Kharkiv. This is the place where the university, medical, scientific center of pre-revolutionary Kharkiv was born, the new political center of Soviet Ukraine was formed, where demonstrations took place and now all the significant holidays of the city are celebrated, sports competitions and concerts with fireworks are held. This is a living place where everything is changing constantly.

The historical field of Freedom Square is very wide and multidimensional. It covers historical events from the beginning of the twentieth century to the present. This is historical depth, but there is still semantic depth as well. It is filled with the meanings and values that we put in or read in abstract architectural forms. Architecture is always abstract, but nonetheless it is able to express political, ideological or aesthetic ideas. What is the authenticity of Freedom Square?

Ensemble Sq. Freedom (1925–1942) was conceived as a new political and government center of the Ukrainian capital. However, for 65 years, this ensemble was named after one of the most terrible executioners of the Soviet government F.E. Dzerzhinsky, the founder of the All-Russian Extraordinary Commission and the Red Terror.

The idea of centrality reflects the ideology of the new Soviet state. Conceived as an unambiguous and

ідею побудови нового державного ладу, що передбачав силу і міць народовладдя.

Форма авангардних архітектурних споруд мала ідеологічний зміст, мала на меті відобразити динаміку нового революційного життя 1920-х рр. Вже за 10-ліття тіж самі форми почали відображати зовсім інший сенс – централізацію партійної системи та культ особистості вождя. Цей сенс був зрозумілий радянським людям, оскільки саме в ту епоху розроблявся цей семіотичний код.

Зараз на початку XXI ст., ми втратили вміння читати авангардний текст і значення революційного коду, ми перестали розуміти динамічні форми архітектурного авангарду як знаки або сенси.

Кожна епоха формує свій художній лексикод, але не кожен лексикод досягає художньої довершеності і стає стилем у високому сенсі цього слова. Радянському авангарду це вдалось і це закарбувалось у монументальних формах Держпрому, та спогадах про аскетичну та динамічну архітектуру Будинку проектів та Дома Кооперації, що інтерпретувались як сучасність і демократичність народовладдя, рівноправність та раціональність. Динамічні форми цих споруд у ті часи символізували швидкість перебудови суспільства та розвиток промисловості, науки і т. п.

Але чи змогли архітектори продовжити ці досягнення кінця 1920-х р.?

У 1934 р. Харків втрачає статус столичного місця і це різко змінює можливості архітекторів та напрям розвитку архітектури в цілому.

Пам'ять зберігає сторінки військової історії, коли майдан носив назву — майдан Німецької армії, а потім Лейбштандарте СС та слугував посадковою смугою для німецьких загарбників.

Після війни площу та її споруди треба було реконструювати. Усі споруди крім Держпрому змінили свою функцію та були перебудовані зовсім у іншому стилі, що інтерпретувався як «сталінський ампір». Це означало, що ідея тоталітарної влади втілювалась у рисах притаманних Римській імперії.

single-style centric system, it personified the idea of building a new state system, which assumed the strength and power of democracy.

The form of avant-garde architectural structures had an ideological content, the purpose of which was to reflect the dynamics of new revolutionary life of the 1920s. Already after 10 years the same forms began to mean a completely different thing - the centralization of party system and cult of the leader's personality. This meaning was understandable to Soviet people, since it was in that era which this semiotic code was developed.

Now, at the beginning of the 21st century, we lost the ability to read the avant-garde text and the meaning of the revolutionary code, we ceased to understand the dynamic forms of architectural avant-garde as signs or meanings.

Each era forms its own artistic lexicon, but not every lexicon reaches artistic perfection and becomes a style in the highest sense of the word. The Soviet avant-garde succeeded and it was imprinted in the monumental forms of Gosprom and in the memories of ascetic and dynamic architecture of the House of Projects and the House of Cooperation, which were interpreted as modernity and democracy, equality and rationality. The dynamic forms of these structures in those days symbolized the speed of restructuring of society and development of industry, science, etc.

But were architects able to continue these achievements of the late 1920s?

In 1934 Kharkiv loses its status as a capital city and this dramatically changes the possibilities of architects and the direction of development of architecture as a whole.

The memory stores the pages of military history when the square bore the name - the square of the German Army, and then Leibstandarte SS and served as a landing strip for the German invaders.

After the war the square and its structures needed to be reconstructed. All buildings except Gosprom changed their function and were rebuilt in a completely different style, which was interpreted as the "Stalinist Empire". This meant that the idea of totalitarian regime embodied in a features inherent

Про демократію та народовладдя більше не йшлося. Розкіш та багатство імітувались штучним мармуром та засобами ордерної архітектури. Ця архітектурна мова була традиційно зрозуміла і не потребувала пояснень. Таким чином перша післявоєнна реконструкція завдала колосального збитку конструктивістській стилістиці площі.

Однак, структура площі зберігалась аж до 1963 року, коли був відкритий пам'ятник В. І. Леніну, який розділив круглу і прямокутну частини площі. Але важливіше те, кому був побудований цей монумент. Неможливо приховати ті кроваві наслідки, які мав комуністичний режим для України і який зміст мав цей монумент. Ці факти ховаються в нашій пам'яті і не можуть бути забуті. Тому під час мітингу 28 вересня 2014 р. пам'ятник Леніну було зруйновано. Для широкої спільноти це було значущою подією, що символізувала руйнацію комуністичного минулого та перемогу революції гідності у Харкові.

Стирання історичних фактів з пам'яті має свої наслідки.

Однак, закони політичної і громадської історії не в усьому збігаються з професійною архітектурною практикою вторгнення в історичне міське середовище. Інколи втрата професійних навичок осмислення історичних змістів, що відбиваються в міському середовищі, веде до непоправних наслідків.

Так сталося і з площею Свободи, коли в 2012 р. завдяки вольовим зусиллям міської влади був побудований «Палас готель», що демонструє агресивне нерозуміння первісного задуму площі і історичної тканини цього району міста. Очевидно спроектована для іншої ситуації, будівля готелю демонструє нерозуміння структури простору площі і її конструктивістської стилістики, закладених її авторами.

Прочитується явне небажання, або невміння вступати в діалог з оточенням. Наслідки таких непрофесійних дій навряд чи можуть бути виправлені. Вони залишають шрами на художньому обличчі міста і дають підґрунтя для настільки ж вільного порушення духу місця в подальшому, чому ми є свідками.

in Roman Empire. There was no longer any talk of democracy. Luxury and wealth were imitated with artificial marble and by using order architecture. This architectural language was traditionally understood and needed no explanation. Thus, the first post-war reconstruction caused tremendous damage to the constructivist style of the square.

However, the structure of the square remained until 1963, when a monument to V. I. Lenin was placed, which divided the round and rectangular parts of the square. But more important is the one to whom this monument was built. It is impossible to hide the bloody consequences that the communist regime had for Ukraine and what sense this monument had. These facts are hidden in our memory and cannot be forgotten. Therefore, during the meeting on September 28, 2014, the monument to Lenin was destroyed. For the general public, this was a significant event, symbolizing the destruction of the communist past and the victory of the Revolution of Dignity in Kharkov.

Erasing historical facts from memory has its consequences.

However, the laws of political and social history do not always coincide with the professional architectural practice of invading a historic urban environment. Sometimes the loss of professional skills in comprehending historical meanings that are reflected in the urban environment leads to irreparable consequences.

The same happened with Freedom Square, when in 2012, the Palace Hotel was built by a strong-willed effort of the city authorities, which demonstrates an aggressive misunderstanding of the original plan of the square and the historical fabric of this area of the city. Obviously designed for a different situation, the hotel building demonstrates a lack of understanding of the structure of the square's space and its constructivist stylistics laid down by its authors.

There is a clear reluctance or inability to engage in dialogue with the environment. The consequences of such unprofessional actions can hardly be corrected. They leave scars on the artistic face of the city and provide the basis for an equally free violation of the

Підводячи підсумок сказаному, потрібно відзначити, що в архітектурній професії є засоби уникати подібних помилок. Полілогічний спосіб мислення, здатний враховувати різні горизонти пам'яті (від рівня індивідуальних спогадів до цілісних культурно-історичних узагальнень) та дозволяє зберегти той культурно-історичний потенціал, який несе в собі історична пам'ятка.

spirit of the place in the future, to which we are witnesses.

Summing up the above, it should be noted that in the architectural profession there are means to avoid such mistakes. A polylogical way of thinking is able to take into account various horizons of memory (from the level of individual memories to holistic cultural and historical generalizations) and allows you to preserve the cultural and historical potential that carries a historical landmark.

ПОТЕРЯТЬ НЕЛЬЗЯ СОХРАНИТЬ.
ОБЪЕКТЫ ПОСЛЕВОЕННОГО
МОДЕРНИЗМА В ОДЕССЕ

LOSE CANNOT BE SAVED.
OBJECTS OF POST-WAR
MODERNISM IN ODESSA

**Надежда Ексарева,
Владимир Ексарев,
ОГАСА**

**Nadezhda Yeksareva,
Vladimir Yeksarev,
OSACEA**

*Проблема человечества не
только в том,
чтобы привыкнуть
к переменам.
Она в ином — как сохранить
ценностно-психологическое
ядро культуры.
С. Хантингтон*

Объекты радикальных архитектурных экспериментов в 1960–1980-х гг. в центральной части Одессы, которые фактически активизировали движение по сохранению исторического наследия, в настоящее время сами остро нуждаются в защите. Даже самые знаковые модернистские здания лишены охранный статуса, находятся в неудовлетворительном состоянии и могут быть утрачены. Многие из них — морской пассажирский вокзал, автовокзал, рестораны «Братислава», «Киев» и другие претерпели значительные архитектурно-композиционные, функционально-планировочные и конструктивные изменения.

Переоценка так называемого «недавнего наследия» (Recycling Socialism) происходит сложно, несмотря на значительный интерес, популяризацию, наличие большого количества выставок, биеннале, книг и статей. Актуальность реабилитации

Objects of radical architectural experiments in the 1960s–1980s in the central part of Odessa, which actually stepped up the movement to preserve the historical heritage, are currently in dire need of protection themselves. Even the most iconic modernist buildings are deprived of protective status, are in poor condition and may be lost. Many of them — the sea passenger station, bus station, restaurants «Bratislava», «Kiev» and others underwent significant architectural and compositional, functional planning and construction changes.

Revaluation of the so-called «recent heritage» (Recycling Socialism) is difficult, despite significant interest, popularization, the presence of a large number of exhibitions, biennials, books and articles. The relevance of the rehabilitation of architecture of late Soviet modernism in Odessa is due to their urban planning, historical and artistic, material value, as well as the interest of developers. However, the lack of legal mechanisms, the lack of readiness of the whole society to «accept the past», the unsatisfactory state of repeatedly rebuilt buildings make it difficult to rehabilitate them, successive development only as a product of history and culture.

The main losses of urban environment objects occur for a number

архитектуры позднесоветского модернизма в Одессе обусловлена их градостроительной, историко-художественной, материальной ценностью, а также интересом девелоперов. Однако отсутствие юридических механизмов, не готовность всего социума «принять прошлое», неудовлетворительное состояние неоднократно перестроенных зданий затрудняют их реабилитацию, преемственное развитие только как продукта истории и культуры.

Основные утраты объектов городской среды происходят по целому ряду причин — от постепенной деградации, директивного уничтожения до внезапной гибели в результате радикализма, природно-климатических факторов. Такое предельное состояние, как исчезновение, по сути является актом отрицания. Архитектурная среда существует как постоянно создаваемое и постоянно разрешаемое противоречие материального и идеального, устойчивого и изменчивого, исторического и нового, где различные противоположности дополняют и переходят друг в друга. Камни не меняются, должна изменяться культура.

ЧИ ПОВЕРНЕТСЯ ВТРАЧЕНЕ?

Олена Конопльова,
ХДАДМ
Ольга Дерябіна,
ХНУБА

В 2019 р. було завершено знесення житлового комплексу «Сади Робін Гуда», який було зведено в 1972 р. по проекту Елісон та Пітера Смітсонів. Його руйнуванню не перешкодила багаторічна кампанія за збереження цієї видатної пам'ятки архітектури бруталізму. З. Хадід разом з Р. Роджерсом, С. Смітсоном та П. Куком очолила рух фахівців, в межах якого було запропоновано проекти реконструкції та відновлення цього комплексу.

of reasons — from gradual degradation, directive destruction to sudden death as a result of radicalism, climatic factors. An ultimate state such as extinction is essentially an act of denial. The architectural environment exists as a constantly created and constantly resolved contradiction of the material and the ideal, sustainable and variable, historical and new, where various opposites complement and pass into each other. Stones do not change, culture must change.

WILL THE LOST COME BACK?

Olena Konoplova,
Kharkiv State Academy of Design
and Fine Arts
Olga Deriabina,
Kharkiv NUCEA

In 2019, the demolition of the Robin Hood Gardens residential complex was completed, which was built in 1972 according to the project of Alison and Peter Smithsons. Its destruction was not prevented by a long campaign for preserving this outstanding architectural monument of brutalism. Zaha Hadid, along with R. Rogers, S. Smithson and Peter Cook, led the movement of specialists, which proposed projects for the reconstruction and restoration of this complex.

«Сади Робін Гуда» — реалізація концепції нових форм соціального житла, яку Смітсони створили у відповідь на «Житлову одиницю» Ле Корбюзьє. Два дев'ятиповерхових будинки зі збірного залізобетону оточували собою сад, призначений для відпочинку та ігор дітей. Ідея «вулиць в небі» стала особливістю проекту Смітсонів — через кожні три поверхі було розташовано загальні балкони, які тягнулись вздовж усієї будівлі.

Вхід до квартир із заглиблених відносно балконів невеличких індивідуальних просторів повинен був створити у мешканців відчуття власного подвір'я. Просторі одно- та двоповерхові квартири були розраховані на людей з низьким рівнем доходів — робітників прилеглих промислових підприємств та доків. З часом, їх змінили емігранти і комплекс занепав — це стало офіційною причиною його зносу.

Вимоги архітектурної спільноти присвоїти «Садам Робін Гуда» статус пам'ятки лишилися марними. Комерційний зиск переміг незрозумілі розмови купки фахівців про культурну спадщину. Замість двох житлових корпусів на 252 помешкання та «порожнього місця» посередині, буде збудовано рентабельний житловий комплекс на 1575 апартаментів.

Дірк ван ден Хевел писав, що, «незважаючи на сучасний занедбаний стан «Сади Робін Гуда» є рідкісним випадком одночасно радикального і благородного прагнення до архітектури, що об'єднує людей». Це прагнення архітекторів створити умови для перетворення людини на людину повертається, як фантомний біль. Та чи буде його доля іншою? Або запитання Смітсонів, чому на фронті боротьби за культуру лишаються тільки архітектори, назавжди залишиться риторичним.

«Robin Hood Gardens» — the implementation of the concept of new forms of social housing, which the Smithsonians created in response to the «Unité d'Habitation» Le Corbusier. Two nine-story prefabricated reinforced concrete houses surrounded a garden for children to relax and play. The idea of «streets in the sky» became a feature of the Smithsonian project — every three floors were shared balconies that ran along the entire building. Exit to apartments from small individual spaces deepened relative to balconies had to create in inhabitants feeling of own yard. Spacious one- and two-storey apartments were designed for people low-income workers of nearby industrial enterprises and docks. Over time, they were replaced by emigrants and the complex fell into disrepair — this became the official reason for its demolition.

The demands of the architectural community to give Saddam Robin Hood the status of a monument have remained in vain. Commercial gain overcame incomprehensible conversations of a handful of experts about cultural heritage. Instead of two residential buildings with 252 apartments and an «empty space» in the middle, a cost-effective residential complex with 1,575 apartments will be built.

Dirk van den Hevel wrote that, «despite the current state of disrepair, «Robin Hood Gardens» is a rare case of simultaneously radical and a noble desire for architecture that unites people». This desire of architects to create the conditions for the transformation of man into man returns like a phantom pain. But will his fate be different? Or the Smithsonian question of why only architects remain at the front of the struggle for culture will forever remain rhetorical.

АРХІТЕКТОНІКА ПАМ'ЯТОК
МОДЕРНІЗМУ НА ЛИЧАКІВСЬКОМУ
ЦВИНТАРІ У ЛЬВОВІ

Ореста Ремешило-Рибчинська,
НУ «Львівська політехніка»

Модерністська архітектура зіграла величезну роль у формуванні архітектурного ландшафту Львова. Пам'ятки модернізму виділяються архітектонікою серед множини надгробних композицій та меморіальних ансамблів Державного історико-культурного музею-заповідника «Личаківський цвинтар». Кращі зразки об'ємно-просторових композицій меморіальних пам'ятників на цвинтарі своєю архітектонікою, тобто — художнім вирішенням структурних закономірностей, в декорі та художньому образі, лаконічно передають з одного боку стиль епохи, з іншого, — відображають характер пам'яті.

Визначаємо наступні характерні риси архітектоніки пам'яток модернізму на Личаківському цвинтарі:

1. Використання в об'ємній та об'ємно-просторових композиціях різних геометричних форм та матеріалів, зелених насаджень. Це стосується як початку ХХ ст., так і кінця 1930-х рр., коли цегляний функціоналізм та мульти-стиль домінували в інших сферах.

2. Стильова відмінність окремих меморіальних пам'яток з одночасним виникненням різних стильових тенденцій. Це стосується як 1920-х, так і кінця 1930-х років. Така багатогранна та різноманітна поява багатьох стильових тенденцій була однією з характерних архітектурних особливостей у Львові в цілому.

3. Участь видатних представників львівської архітектурної школи і скульптурної майстерності у виробленні різноманітних архітектонічних композицій (В. Равский, Я. Міколайський, Г. Пер'єр, скульптор З. Курчинський та ін.) У період модернізму та міжнародного функціоналізму використовувались як симетричні, так і асиметричні композиції та взаємопроникаючі

THE ARCHITECTONICS
OF MODERNISM MONUMENTS
AT LYCHAKIV CEMETERY IN LVIV

Oresta Remeshylo-Rybchynska,
Lviv Polytechnic National University

The modernist architecture played a vast role in shaping Lviv's architectural landscape. Modernism monuments are distinguished by architectonics among many tombstones and memorial ensembles of the State History and Culture Museum-Preserve «Lychakiv Cemetery». By its architectonics, that is, by the artistic solution of structural patterns, in the decor and the artistic image, they are the best examples of three-dimensional compositions of memorial monuments in the cemetery concisely convey the style of the epoch on the one hand, and on the other, reflect the character of the memory.

We define the following features of the architectonics monuments of modernism at the Lychakiv Cemetery:

1. The use of various geometric shapes, materials and greenery, in spatial composition. This applies to both early 20th century and the late 1930s, when brick functionalism and multi-style dominated in the other fields.

2. The stylistic difference of individual memorials with the simultaneous emergence of different style trends. In general, such a multifaceted and diverse appearance of many stylistic trends was one of the characteristic architectural features in Lviv.

3. Participation of prominent representatives of the Lviv architectural school in the development of various architectural compositions of the sculptural field (V. Ravsky, J. Mykolaisky, G. Perrier, sculptor Z. Kurchinsky, etc.). In the period of modernism and international functionalism, were used symmetrical and asymmetric compositions and interpenetrating fragments of the decoration of tombstones, chapels and ensembles.

4. The use of various forms of decoration and exterior details (stone carving, ball, cube, parallelepiped, sculpture). Tombstones and their facades are complemented by sophisticated laconic decorations.

фрагменти оздоблення надмогильних пам'яників, каплиць та ансамблів.

4. Використання різних форм оздобу та зовнішніх деталей (різьба по камені, куля, куб, паралелепіпед, скульптура). Надмогильні блоки та їх фасади доповнені витонченими лаконічними прикрасами. Присутніми є:

- стилізація та інтерпретації сюжетів, виражених в коректно-упрощених модерністичних художніх образах;

- особлива лаконічність ліній кованих деталей та виробів з металу;

- специфіка шрифтів та композиція написів та ін.

Актуальним є створення каталогу пам'яток модернізму на Личаківському цвинтарі з обов'язковою інвентаризацією кожного із об'єктів, збору бібліографічних, іконографічних довідок та реставрація. Варта підготувати туристичний маршрут по темі каталогу. Необхідно системно опрацювати пам'ятки модернізму на інших кладовищах України та пограничних територій і знайти для реалізації задуму необхідні грантові кошти в рамках вітчизняних та міжнародних програм. Для цього

Present are: stylization and interpretation of the plots, expressed in correctly-simplified modernist artistic images; special conciseness of lines of forged parts and metal products; specificity of fonts and composition of inscriptions, etc.

By analyzing the legacy of the modernist era, as noted by theorists of architecture, it is important «to encourage subsequent architects to join the avant-garde, whose value was to recognize the common goals of their time and create forms compatible with these goals».

It is important to create a catalog and tourist itinerary of modernist monuments at the Lychakiv Cemetery, with the compulsory inventory of each of the objects, collect bibliographic, iconographic information and restoration.

Thus, it is necessary to systematically process monuments of modernism in other cemeteries of Ukraine and border territories and to find necessary grants for the realization within the framework of national and international programs, as well as to involve scientific and educational institutions and public organizations, such as, «Viriy», «Plast». The experience is exemplified by

залучати науково-освітні установи та громадські організації, наприклад го «Вирій», «Пласт». Досвід є на прикладі Міжнародних літніх шкіл та експедицій 2006–2009 рр. на Любачівщині (РП) та 2019 р. Гданськ-Львів.

International Summer Schools and Expeditions 2006–2009. in Lyubachiv (RP) and in 2019, Gdansk-Lviv.

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ
ТА СУЧАСНЕ ВИКОРИСТАННЯ
БУДІВЛІ БАУГАУЗ-АРХІВУ
У БЕРЛІНІ

CREATION, CONSTRUCTION
AND MODERN USE
OF THE BAUHAUS-ARCHIVE
BUILDING IN BERLIN

Олена Гелла,
ХНУБА

Olena Gella,
Kharkiv NUCEA

Школа Баугауз, заснована в Ваймарі в 1919 р. берлінським архітектором Вальтером Гропіусом, проіснувала всього 14 років. У 1925 р. вона вимушено переїхала в Дессау, а в 1933 р. була закрита під тиском націонал-соціалістів.

The Staatliches Bauhaus founded in Weimar in 1919 by the Berlin architect Walter Gropius. This art school lasted only 14 years. In 1925, it was forced to move to Dessau, and in 1933 it was closed under pressure from the national socialists.

Метою дослідження є історія створення, будівництва та сучасного використання будівлі Архіву Баугауз як музейного комплексу ХХІ ст. Існуюча будівля — пізня робота засновника школи Баугауза Вальтера Гропіуса, для зберігання колекції документів Баугауза. Робота базується на матеріалах конкурсу «Баугаузський архів / Музей дизайну, Берлін», який був оголошений Департаментом міського розвитку і навколишнього середовища Сенату в червні 2015 р. у зв'язку зі святкуванням 100-річчя заснування Баугауза.

The purpose of the research is the history of creation, construction and modern use of the Bauhaus-Archive building as a Museum complex of the XXI century. The existing building is a late work of the Bauhaus school's founder, Walter Gropius, for accumulation a collection of Bauhaus documents. The work is based on the materials of the competition «Bauhaus-Archiv / Museum für Gestaltung, Berlin», which was announced by the Senate Administration for Urban Development and the Environment in June 2015. It was announced to celebrate the centenary of the founding of the Bauhaus in 2019.

Зустріч історика мистецтва Ганса Марії Вінглера з Вальтером Гропіусом в 1955 р. стала поштовхом для формування колекції, а в 1960 р. і архіву Баугауз. У 1964 р. Гропіус створює проект будівлі Архіву Баугауза на Розенхое в Дармштадті, який не був реалізований через нестачу коштів. Після смерті архітектора і переїзду архіву Баугауза до Берліну у 1971 р., проект був змінений. Давній співробітник Гропіуса Олександр Цвіянович і берлінський архітектор Ганс Бандель взяли на себе роботи з адаптації проекту до особливостей відведеної для будівництва ділянки в Берліні та подальшого будівництва.

When the art historian Hans Maria Winkler met the Bauhaus founder Walter Gropius in 1955, he began to intensively study the history of the Bauhaus, collecting documents and objects. In 1960 his collection became an archive of the Bauhaus. In 1964 the Walter Gropius developed the project of a special building, which was to be built on Rosenhohe in Darmstadt. This project was not implemented due to lack of funds. After the death of the architect and the relocation of the Bauhaus archive in Berlin in 1971, the project was changed. A long-standing collaborator of Gropius, Alexander Cvijanovic, and the Berlin architect Hans Bandel took on the task of adapting the project to the

Сьогодні, відкрита в 1979 р. будівля, перестала вміщати колекцію, що розрослася та відповідати сучасним підвищеним вимогам до музею з функцією архівування. У червні 2015 р. Департамент міського розвитку та навколишнього середовища Сенату міста Берлін оголосив закритий конкурс «Архів Баугауза / Музей дизайну, Берлін». Переможцем став берлінський архітектор Фолькер Стааб. Проект включає реконструкцію старої будівлі архіву Баугауз відповідно до вимог охорони пам'яток і будівництво нової будівлі музею.

Будівля Архіву Баугауза в Берліні має найбільшу в світі колекцію з історії Баугауза (1919–1933 рр.), однієї з важливих шкіл архітектури, дизайну і мистецтва ХХ ст. Історія створення, будівництва та сучасного використання будівлі Архіву Баугауза демонструє процес функціональної адаптації проекту під впливом вимог життя.

БУДИНОК РОБІТНИКІВ ОСВІТИ В ХАРКОВІ. ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

*Любов Качемцева,
Наталія Хороян,
Євген Соловійов,
ХНУБА*

Доля та сучасний стан Будинку робітників освіти в Харкові по вул. Скрипника, 14 є досить типовими для цілої низки об'єктів, що знаходяться в історичному ареалі міського центру та, не маючи достатніх підстав для оголошення їх пам'ятками архітектури, становлять цінну складову міського історично-культурного та предметно-просторового середовища.

Будівля колишнього Будинку вчителя складається з різночасових частин. Основу цієї споруди є жилий будинок (особняк) П. П. Флота кінця ХІХ ст., з яким пов'язано декілька помітних подій в історично-

features of the site set aside for construction in Berlin and further construction.

The building, which was opened in 1979, today does not accommodate the expanded collection and does not meet the modern increased requirements for a Museum with an archiving function. The closed competition "Bauhaus-Archive / design Museum, Berlin" was announced by the Senate Administration for Urban Development and the Environment in June 2015. The winner was the Berlin architect Volker Staab. The project includes the renovation of the old Bauhaus archive building in accordance with the requirements for historical monuments and the construction of a new Museum building.

The Bauhaus-Archive building in Berlin has the world's largest collection from the history of the Bauhaus (1919–1933), one of the most important schools of architecture, design and art of the twentieth century. The history of creation, construction and modern use of the Bauhaus-Archive building demonstrates the process of functional adaptation of the project under the influence of the requirements of life.

EDUCATION WORKERS HOUSE IN KHARKIV. CREATION HISTORY AND CURRENT STATE

*Lubov Kachamtseva,
Natalia Khoroian,
Yevgeniy Solovyov,
Kharkiv NUCEA*

The fate and current state of the Educational Workers House in Kharkiv that located on the Skrypnik street 14 is pretty typical of a number of objects of the historical area of the city center. Buildings like this and not having sufficient grounds to declare them like architectural monuments are a valuable part of the city historic-cultural and object-spatial environment.

Used to be the former Teacher's House is made up of different parts. The basis of this building is a residential house (mansion) of P. P. Flot that was built at late nineteenth century. The historically significant events in the cultural life of the city in pre-

культурному житті міста у дореволюційний час, подій Першої світової війни, а також біографії особистостей, імена яких невіддільні від історії Харкова XIX – поч. XX ст. З 1925 р. у будинку розмістився Будинок робітників освіти; пізніше — «Будинок учителя». Набуття клубної функції викликало над- і добудову об'єкту, що відбулися у 1927–1929 рр. При цьому було суттєво змінено його об'ємно-планувальну структуру. Будівля набула нової стильової характеристики, у якій відбилися боротьба і взаємодія головних течій в архітектурному житті Харкова столичної доби (1919–1934 рр.) — впливу загальноєвропейської ідеології конструктивізму та нового етапу у пошуках модерного українського стилю.

Згодом будівля зазнала значних змін: було закладено або змінено деякі віконні прорізи, втрачено первісні вхідні двері, в інтер'єрах втрачено характерний декор 1920-х рр. Але головний фасад Будинку вчителя й сьогодні зберігає, серед небагатьох об'єктів, риси, характерні для культурного життя та міського середовища Харкова столичного періоду. Зокрема, будинок є одним з останніх нагадувань про тогочасний розквіт клубного руху, за обсягом якого перша столиця України випереджала більшість культурних центрів Європи.

revolutionary times, the events of the 1st World War, as well as biographies of personalities, names which are inseparable from the history of Kharkov XIX – beginning XX cent. were related of this building. Since 1925, the building has housed the Education Workers House; later it was named The Teacher's House. The acquisition of the club function caused the addition and completion of the object which took place in 1927–1929. At that time, its space-planning structure was significantly changed. The building has acquired a new style characteristic, which reflected the struggle and interaction of the main trends in the architectural life of Kharkov, the capital city of Ukraine (1919–1934) — the impact of pan-European ideology of constructivism and new stage in search of modern Ukrainian identity.

Subsequently, the building underwent significant changes: some window openings were closed or replaced, the original front door was lost, and the characteristic decor of the 1920s was lost in the interiors. But today the main facade of the Teachers' House still retains, among a few objects, features that are characteristic of the cultural life and urban environment of the Kharkiv metropolitan period. In particular, the house is one of the last reminders of the heyday of the club movement, in terms of which the first capital of Ukraine was ahead of most of the cultural centers of Europe.

РАТУША В ОСЛО ЯК ЧАСТИНА КУЛЬТУРНОГО ЛАНДШАФТУ НОРВЕГІЇ

*Олена Сом-Сердюкова,
КНУКМ*

Через систему культурно-мистецьких нашарувань та колективну відповідальність у ланцюгу історії, культурний ландшафт перманентно формує простір людського існування. Культурний ландшафт об'єднує з дизайном середовища три основні чинники: комплектація, збереження та презентація.

OSLO TOWN HALL AS PART OF NORWAY'S CULTURAL LANDSCAPE

*Olena Som-Serdyukov,
Kyiv National University
of Culture and Arts*

Through the system of cultural and artistic stratification and collective responsibility in the chain of history, the cultural landscape permanently forms the space of human existence. The cultural landscape combines three main factors with the design of the environment: acquisition, storage and presentation.

The Oslo City Hall is a prime example of an urban civil engineering

Показовим зразком містобудівного центру цивільного призначення є ратуша в Осло. Архітектори проекту — А. Арнеберг і М. Поулсон. Ратушу зведено і оздоблено у 1931 – 1960 рр. Вона є втіленням доби модернізму, а її архітектурні форми є демонстрацією функціоналізму. Ансамблеве розуміння комплексу та окремих елементів було узгоджено єдиним проектом. Ратуша побудована біля фіорду, що спричинило переформатування акцентів міста. Це абстрактно з'єднало уявлення про місто доби вікінгів, коли головними воротами був фіорд, з сучасною містобудівною ідеєю.

Центральна частина ратуші має форму зрізаного кубу. Північну сторону фланкують дві вежі. Така композиція є цитуванням середньовічної культури, але, водночас, це працює на усвідомлення безперервності міської традиції. Естетика функціоналізму реалізована тут чіткістю та простотою форм, горизонтальними лініями вікон та вертикалями веж.

Під керівництвом А. Арнеберга було розроблено дизайн інтер'єрів, гардин, меблів, орнаментів підлог. Ядром інтер'єру є парадний зал ратуші. Тут розміщено монументальні панно Г. Сьоренсена та А. Рольфсена на тему становлення норвезької нації, розвитку Осло між двома Світовими війнами та перебування в окупації. Важливо, що у складній формальній побудові багатофігурних композицій є місце Гаральду Суворому – вікінгу засновнику Осло, сучасній династії монархів, св. Гальварду – патрону міста, робітникам, селянам, жіночим маршам. Не заперечення будь якої сторінки власної історії, підсилює культуру народу, який не впадав у прірву самознищення. Дизайнерське рішення головного просторового об'єму ратуші фіксує синтезовану картину естетики модернізму.

Архітектурно-художнє вирішення цього об'єкту є важливим для розуміння культурного ландшафту Осло та усїєї Норвегії. Комплектація пам'ятки була блискуче здійснена попередниками, а завданням цього покоління є збереження та презентація.

center. The architects of the project are A. Arneberg and M. Poulson. The City Hall was built and decorated in 1931–1960. This building realize the idea of modernism, and it's architectural forms demonstrate the style of functionalism. The ensemble's understanding of the complex and the small details were agreed upon as a project. The City Hall was built near the fjord, which caused the city's accents to be reformatted. This abstractly combined the idea of a Viking city when the main entrance was a fjord, with a modern urban idea.

The central part of the City Hall has the shape of a cut cube. The north side is flanked by two towers. Such a composition is a citation of medieval culture, but at the same time, it works to realize the continuity of urban tradition. The aesthetics of functionalism are realized here by the clarity and simplicity of the forms, the horizontal lines of the windows and the verticals of the towers.

Under the supervision of architect A. Arneberg, interior, curtains, furniture, floor ornaments were designed. The core of the interior is the grand hall of the building. It has the monumental panels of H. Sørensen and A. Rolfsen on the theme of formation the Norwegian nation, the development of Oslo between the two World Wars, and its occupation. It is important that in the complicated formal construction of multi-figure compositions are the place of Harald II — the Viking founder of Oslo, the modern dynasty of monarchs, St. Hallvard — patrons of the city, workers, peasants, women's marches. Not denying any page of its own history, it reinforces the culture of a people who did not fall into the abyss of self-destruction. The design solution of the main spatial volume of the City Hall captures a synthesized picture of the aesthetics of modernism.

The architectural and artistic design of this object is important for understanding the cultural landscape of Oslo and all Norway. Monumental assembly was brilliantly accomplished by its predecessors, and this generation's mission is to preserve and present.

КОМПЛЕКС ПРОЛЕТАРСЬКОГО
СТУДЕНТСТВА «ГІГАНТ»:
ІСТОРІЯ ПЕРЕБУДОВ СПОРУД
КОНСТРУКТИВІЗМУ

*Інна Акмен,
Володимир Лопатко,
ХНУБА*

У 1930 р. із відкриттям ХІБІ й збільшенням плану набору гостро постала проблема житла для студентів. На той час вони мешкали в будівельних бараках та при церкві на території Харківського Єпархіального училища по вул. Артемівській (з 1943 р. — вул. Артема, зараз вул. Алчевських), яка межувала з міським кладовищем. Кошти, надані Главсоцстрахом на будівництво нового гуртожитку для проживання 2500 студентів, були мізерні: 2,3 млн при потребі 10 млн крб. Однак у 1929 р. все ж почалося будівництво так званого «Дома пролетарского студенчества № 1» за проектом О. Г. Молокіна і Г. Д. Іконнікова, які у 1927 р. виграли закритий конкурс, оголошений Главсоцстрахом.

Споруда нового гуртожитку мала характерні для конструктивізму великі площини скління та горизонтальну розбивку фасадів. Конструкція складалася із чотирьох зсунутих одна до одної п'яти- та шестиповерхових секцій, які було відзеркалено та пов'язано між собою центральною, дев'ятою секцією. Будівля мала проїзди. У напівкруглих стиках корпусів знаходились сходи, а розбіжності об'ємів давали змогу освітлювати коридори природним світлом. Комунальні вузли було поєднано у блоки. Особливу увагу приділено гігієнічним нормам забезпечення побуту. У підвальних приміщеннях було запроєктовано лазні, пральні тощо. У будинку були влаштовані кімнати санітарного обстеження, стаціонарного лікування, дезінфекції та ізоляції хворих. Секції гуртожитку поділили між Інженерно-будівельним, Авіаційним, Електротехнічним, Хіміко-технологічним та Механіко-

COMPLEX OF PROLETARIAN
STUDENTSHIP «HIHANT»
(THE GIANT): HISTORY
OF RECONSTRUCTION
OF THE STRUCTURES
OF THE TIMES
OF CONSTRUCTIVISM

*Inna Akmen,
Volodymyr Lopatko,
Kharkiv NUCEA*

The urgent housing problem arose for students after establishment of Kharkiv Institute of Civil Engineering and increase in the number of students recruited in 1930. At that moment they resided at the construction bunk houses and at the premises of the church within the territory of Kharkiv Parochial Secondary School for Girls on Artemivska str. (since 1943 — Artema str., currently — Alchevskykh str.) being on the border of municipal cemetery. The funds allotted by the Chief Administration of Social Insurance for construction of new hostel for 2500 students were scanty: 2.3 mln when compared to 10 mln of karbovanetz needed. However, the construction of so-called «House of proletarian studentship no. 1» upon the project of O.H. Molokin and H.D. Ikonnikov who won the close competition announced by the Chief Administration of Social Insurance anyhow started in 1929.

The building of new hostel had the large glazing areas and horizontal face lay-out being typical for constructivism. The structure consisted from four sections which had five and six storeys and the sections were located close to each other. Those sections were reflected and united against each other by the central ninth section. The building had the driveways. The stairs were located at the half-round intersections of the buildings, and the differences in sizes enabled to lighten the passages with the use of daylight. The utility services were combined into blocks. The special attention was paid to the hygienic standards of the living conditions provision. The bath points and laundry rooms were designed at the basements. The rooms of sanitary examination, in-patient care, disinfection and sequestration were arranged in the

машинобудівним інститутами.

У 1931 р. «Дом пролетарського студентства № 1» по вул. Пушкінській було відкрито як головну споруду комплексу, прозвану «Гігантом» завдяки її неймовірному розміру. Комплекс містився в існуючій забудові Харківського Єпархіального училища між вул. Пушкінською та вул. Артемівською. Також було передбачено забудову аналогічними по архітектурі спорудами гуртожитків на протилежному боці, вздовж наскрізного проїзду з вул. Пушкінської до вул. Артемівської. Усі будівлі нових гуртожитків у конструктивістському стилі гармонійно формували загальний архітектурний образ.

У повоєнні роки «Гігант» потребував відновлення та реконструкції. Роботи розпочали у 1948 р. та продовжили у 1957 р. під керівництвом Н. М. Підгорного і А. М. Покорного. Комплекс втратив своє конструктивістське обличчя та постав у новій архітектурі «сталінського стилю», що відповідало духу того часу. Містобудівна концепція студмістечка збереглася, з'явилися нові корпуси, змінилися внутрішні дороги. Споруди гуртожитків по вул. Артема, 48 і 48б (що займав ХІБІ, зараз ХНУБА) були об'єднані переходами, а проїзд між корпусами у 1952 р. був перебудований під вестибюль центрального входу.

Як і у 1930-х роках, у 1957 р. будівельні роботи на «Гіганті» виконували самі студенти й студентське громадське товариство — комітет по покращенню побуту учнів.

building. The hostel sections were divided between the Institute of Civil Engineering, Aeronautical Institute, the Institute of Electrical Engineering, the Institute of Chemical Engineering and the Institute of Mechanical Engineering.

The «House of proletarian studentship no. 1» on Pushkinska str. was opened in 1931 as the major structure of the complex known publicly as «Hihant» (The Giant) due to its monumental proportions. The complex was located in the existing building system of Kharkiv Parochial Secondary School for Girls between Pushkinska str. and Artemivska str. The project also provided for the construction of the hostel buildings being identical in the architecture across the street, along the drivethrough from Pushkinska str. to Artemivska str. All the buildings of new hostels in the style of constructivism formed the common architectural character harmoniously.

«Hihant» (The Giant) needed the renovation and reconstruction after World War II. The works were commenced in 1948 and continued in 1957 under the supervision of N.M. Pidhornyi and A.M. Pokorny. The complex lost its constructivism face and arose in the new architecture of «Stalin-era style» which corresponded to the spirit of times. The city-planning conception of the campus remained unchanged; the new buildings appeared and the on-site roads changed. The buildings of the hostels on 48 and 48b Artema str. (occupied by the students of Kharkiv Institute of Civil Engineering, currently: Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture) were linked by the common buildings, and the driveway between the buildings was reconstructed into the entrance hall of the central entrance in 1952.

The construction works on «Hihant» (The Giant) were performed by the students themselves and the student society, the committee on the improvement of living conditions of the students in 1957 like in the 1930s.

ДОЛЯ АРХІТЕКТУРНОГО
СИМВОЛУ ШІСТДЕСЯТИХ РОКІВ
(РЕСТОРАН «КРИСТАЛ»
У САДУ ІМ. ШЕВЧЕНКА
В ХАРКОВІ)

*Андрій Головченко,
Ігор Попов,
ХНУБА*

Свого часу ресторан «Кристал» у Харкові (1963 р., автори проекту арх. Б. Клейн, Г. Соколова, інж. Г. Кононенко), розташований у самому серці міського саду ім. Шевченка, отримав високу оцінку архітектурної громадськості. Форма ресторану нагадувала огранений дорогоцінний камінь. Завдяки склінню по всьому периметру зелень парку як би проникала в інтер'єр. Ресторан користувався великою популярністю, а фахівці громадського харчування з різних куточків колишнього СРСР приїжджали переймати передовий досвід. У кількох містах України постали репліки будівлі, що наче уособлювала собою дух 1960-х рр., романтичного часу «відлиги».

Все це не відвернуло сумної подальшої долі об'єкту. «Кристалу» не надано статусу пам'ятки архітектури, то ж будівля за свою недовгу історію пережила кілька реконструкцій, які зруйнували крихку естетику 1960-х рр. Зовні огороження центрального об'єму, замість суцільної скляної поверхні, типової для дематеріалізаційної естетики «другої хвилі» модернізму, було втоплено між пілонами, що більше відповідало естетиці необруталізму. Кілька разів змінювалася декорація внутрішнього простору, стильна освітлювальна арматура, з'являлися острівки-подіуми, фонтани тощо. Нищівного удару пам'ятці нанесла остання перебудова 2019 р. Було покінчено з центричною структурою внутрішнього простору, остаточно знесено авторське функціональне зонування: заради додаткових посадкових місць з'явилася антресоль, яка покінчила з центричністю і цілісністю прозорого «кристалічного» інтер'єру, і яка не кращим чином розкривається на фасаді; зникла стійка буфету, що тримала симетрію внутрішнього

THE «KRYSTAL» RESTAURANT.
SHEVCHENKO GARDEN, KHARKIV.
A STROKE OF FATE
OF THE ARCHITECTURAL SYMBOL
OF THE SIXTIES

*Andriy Golovchenko,
Igor Popov,
Kharkiv NUCEA*

Back then the «Krystal» restaurant in Kharkiv, which is situated in the very heart of the Shevchenko garden, was highly praised by the architectural community (1963, the authors are architects B. Klein and G. Sokolova, and engineer G. Kononenko). The shape of the restaurant reminded a cut jewel. In consequence of the perimetral glass facade the greenery of the park seemed to get through the interior. This place was very popular and catering experts from different parts of the former USSR were coming to adopt the best practices. In several cities of Ukraine there were some replicas of the building, which seemed to represent the spirit of the sixties — the romantic time of «thaw».

All this didn't prevent the sad further fate of the building. The «Krystal» hasn't been granted the status of heritage-listed building. There were several reconstructions during its short history, which have destroyed the fragile aesthetics of the 1960s. Instead of the solid glass surface of the facade of the building typical for the dematerializing aesthetics of the «second wave» of modernism — this surface was pulled between the pylons, which decision was more about the aesthetics of neo-brutalism. The interior decoration, stylish lighting fittings have changed several times, appeared some podium islands, fountains, etc. The last reconstruction in 2019 was devastating for the monument. The centric spatial structure of the interior space and all of the author's functional zoning were completely demolished. For the sake of additional seats a mezzanine appeared which ended with integrity of a transparent, crystal clear interior. Besides, this decision was not the best for elevation. A buffet rack which held the symmetry of the interior space disappeared. The original lighting concept and the last details of the

простору. Незворотньо знищено первісну концепцію освітлення та останні деталі оригінального інтер'єру.

В Україні загальна невизначеність правового статусу архітектурних пам'яток радянської доби фактично веде до знищення унікальної модерністської архітектури, яка вже в цілому світі є предметом ретельного вивчення та дбайливого збереження. Модернізація та «евроремонти» на смак власника знищують цілий культурно-естетичний пласт національної історії.

В ПОИСКАХ СОВЕТСКОГО МОДЕРНИЗМА В АРХИТЕКТУРЕ ОДЕССЫ

Елена Моргун,
ОГАСА

Советский архитектурный модернизм (период с 1955 по 1991 гг.) — тема популярная, обсуждаемая на страницах специализированных изданий, в интернете и т.д. Мы начинаем ценить, изучать, интересоваться каким-либо явлением в архитектуре, когда его материальные свидетельства разрушаются временем, подвергаются ещё более безжалостному воздействию человека, исчезают с улиц наших городов. Именно запоздалый интерес к архитектуре советского модернизма, вызвал желание найти постройки этого периода в родном городе Одессе.

На территории одного из старейших санаториев города — санатория «Куюльник» в конце 1960 — начале 1970-х гг. прошлого века были построены 3 спальных 16-ти этажных корпуса. Призматические объёмы корпусов имеют чёткие горизонтальные членения, выделен объём вертикальных коммуникаций, на эксплуатируемой кровле находился солярий. Проектируя здание клуба, архитекторы явно вдохновились виллой Савой Корбюзье.

historic interior were permanently destroyed.

In Ukraine, the overall ambiguity of the legal status of Soviet-era architectural monuments actually leads to the destruction of unique modernist architecture, which is already the subject of careful study and preservation throughout the world. Modernization by the taste of the owner destroys the whole cultural and aesthetic layer of national history.

IN SEARCH OF SOVIET MODERNISM IN ARCHITECTURE OF ODESA

Elena Morgun,
OSACEA

Soviet architectural modernism (period from 1955 to 1991) is the theme popular, discussed on the pages of the specialized editions, in the internet etc. We begin to value, study, take interest any phenomenon in architecture, when his material certificates collapse time, exposed to yet more pitiless influence of man, disappear from the streets of our cities. Exactly the belated interest in architecture of soviet modernism, caused a desire to find building of this period in native city to Odesa.

In one of the oldest sanatoriums in the city «Kuyalnik» in the late 1960s and early 1970s. Three bedroom 16-storey buildings were built in the last century. The prismatic volumes of the hulls have clear horizontal members, the volume of vertical communications is highlighted, and the roof was operated by a solarium. In designing the club house, the architects were clearly inspired by the villa of Savoy Corbusier.

Composition nine-storied corps of sanatorium «Russia» (1978) and administrative corps of sanatorium «Ukraine» (1976) was built on combination of two prismatic volumes, but with different interpretation of facades. Both building is taken, there are not sanatoriums.

Композиция 9-ти этажного корпуса санатория «Россия» (1978 г.) и административного корпуса санатория «Украина» (1976 г.) была построена на сочетании двух призматических объёмов, но с различной трактовкой фасадов. Оба здания снесены, не существуют и сами санатории.

Есть в Одессе и своя «летающая тарелка», концертный зал туристического комплекса «Одесса» (1980-е гг.). Есть и свой «звездолёт», это киноконцертный зал пионерлагеря «Молодая гвардия» (80-е гг. XX в.). В целом все корпуса бывшего пионерлагеря: «Звёздный», «Морской», «Солнечный» — это архитектурный модернизм.

Пожалуй, полностью сохранило свой первоначальный внешний вид и интерьер здание Одесского театра оперетты (1981 г.). Для создания образа театрального здания архитектор использовал различные материалы: большие поверхности остекления, облицовку туфом, металл сценической коробки и закруглённого выноса крыши.

Зачастую здания, построенные в стиле советского модернизма, претерпевают изменения, их фасады и интерьеры осовременивают, например, здание одесского морвокзала.

Историческое наследие советского модернизма достойно сохранения и бережного использования.

АРХИТЕКТУРА МОДЕРНІЗМУ: ПЕРЕВТІЛЕННЯ ЧАСУ

*Тетяна Кутузова,
ХДАУ*

Енергія соціальних новацій епохи модернізму надала можливість архітектурному витвору умовно розірвати традиційне упорядження форми. Класицистична усталеність тектонічної форми, подвоєна у ланках просторової ієрархії, звичайно, не відповідала вимогам стрімкого часу. Декларування ідей: абсолюту творчості, дійсної реальності майбутнього, створення правдивої форми (функція, конструкція,

There is also a «flying saucer» in Odessa — the concert hall of the tourist complex «Odessa» (1980s). There is also its «starship» is the concert hall of the pioneer camp «Young Guard» (80s. XXv.). In general, all the buildings of the former pioneer camp: «Star», «Marine», «Sunny» — it's architectural modernism.

Perhaps, the building of the Odessa Operetta Theatre (1981) has completely preserved its original appearance and interior. To create the image of the theatrical building, the architect used various materials: large surfaces of glazing, tuf cladding, metal of the stage box and rounded roof removal.

Often buildings built in the style of Soviet modernism are undergoing changes, their facades and interiors acquire a modern look, such as the building of the Odessa sea terminal.

Preserving the past is just as important as creating new things, says Rem Koolhaas.

ARCHITECTURE OF MODERNISM: THE TRANSFORMATION OF TIME

*Tetyana Kutuzova,
Kherson State Agrarian University*

The energy of social innovations of the modernist era enabled the architectural work to conditionally break the traditional order of form. The classicist stability of the tectonic form, doubled in the links of the spatial hierarchy, of course, did not meet the requirements of rapid time. Declaring ideas: the absolute of creativity, the real reality of the future, the creation of a true form (function, construction, material) — generalized the art of modernism.

матеріал), — узагальнило мистецтво модернізму.

Відпрацьовані правила формального методу (гра з часом, а по суті: відмова від обставин теперішнього часу; радикально нова форма, створена на подолання сил тяжіння; спостереження урбаністичного простору з позицій пішохода або на швидкості громадського транспорту) склали підвалини для трансформації архітектурного формоутворення за іншою якістю часу — у просторі. Розуміння «часу» як «сучасності» обернулося формою ідеальної уяви соціального середовища майбутнього, взагалі не передбачаючи відрахування реального часу — хроносу. І архітектура модернізму, мотивована ідеєю технічно розвинутого майбутнього, зазвичай передувала час. Тоді як парадна усталеність архітектури вже повоєнного періоду відтворювала жадану нескінченність теперішнього часу. І розквіт пластичної насиченості класицистичних форм повертав до неквапливого споглядання архітектури.

Архітектурне формоутворення модернізму, акцентуючи задум майбутнього, містить засади перевтілення ознак часу. Досвід розгалуження авторського проекту Палацу енергетиків (архітектор І.Є. Рожин) яскраво це демонструє. Первинне рішення засновано на чітких установах ленінградської школи «художнього раціоналізму». Проект містить: посилену відкритість роботи конструктивної системи, підпорядкованої функціональній програмі палацу з наскрізною єдністю побудови внутрішнього та зовнішнього простору. Варіант проекту, відтворений у класицистичній стилістиці (доробка 1952 р.), становить вже яскравий зразок «живої класики» з ансамблевим посиленням будівлі як домінуючої форми простору.

Наголос мислення архітектури модернізму через соціальну мірку часу відкрив можливість пригадування краси, міцності та корисності з новим акцентом доцільності будівлі поза просторової мети.

The developed rules of the formal method (playing with time, and in fact: abandoning the circumstances of the present time; a radically new form created to overcome gravity; observation of urban space from the standpoint of pedestrians or public transport) laid the foundations for the transformation of architectural design to another quality time — in space. Understanding «time» as «modernity» turned into a form of ideal imagination of the social environment of the future, without providing for the deduction of real time — chronos. And the architecture of modernism, motivated by the idea of a technically advanced future, usually preceded time. While the grand stability of the architecture of the postwar period reproduced the coveted infinity of the present. And the flowering of the plastic saturation of classicist forms returned to a leisurely contemplation of architecture.

The architectural formation of modernism, emphasizing the idea of the future, contains the principles of reincarnation of the signs of the times. The experience of branching out the author's project of the Palace of Power Engineers (architect I.E. Rozhin) clearly demonstrates this. The initial solution was based on the clear institutions of the Leningrad school of «artistic rationalism». The project contains: enhanced openness of the structural system, subordinated to the functional program of the palace with the end-to-end unity of the construction of internal and external space. The version of the project, reproduced in the classical style (completed in 1952), is already a striking example of «living classics» with the ensemble strengthening of the building as the dominant form of space. The emphasis on thinking of modernist architecture through the social measure of time opened the possibility of recalling the beauty, strength and usefulness with a new emphasis on the expediency of the building outside the spatial purpose.

ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ
В АРХИТЕКТУРЕ ЖИЛЫХ ЗДАНИЙ
ПЕРВОЙ ТРЕТИ XX ст.

Анна Деменко, ОГАСА

Одним из нетипичных элементов пластического решения фасадов многоквартирных жилых домов Одессы является курдонер. Традиционно варьирование крупных масс фасадов осуществлялось посредством организации ризалитов. Тем не менее, в рамках нескольких стилистических периодов существуют примеры, когда пространственная организация фасадов получает разнообразие за счет курдонеров. Такой прием использован: в архитектуре Павловских дешевых квартир 1885–1895 гг., выполненного в эклектичной манере с использованием ренессансных мотивов архитекторов Ф. В. Гонсиоровского и Н. К. Толвинского; пятиэтажного доходного дома для Якова Наума архитектора Я. С. Гольденберга 1912–1913 гг. по улице Маразлиевской в стиле ретроспективного модерна. В 1928–1931 гг. отличительной чертой жилых зданий архитектора Петра Диденко — штатного архитектора при Черноморском морском пароходстве также становятся курдонеры. Дома по адресам ул. Троицкая, 22, ул. Жуковского, 5, пер. Маяковского, 9 являются памятниками архитектуры местного значения, строились для профсоюза Совторгфлота (Всесоюзного объединения советского торгового флота для международных перевозок Наркомата водного транспорта СССР). Отступы от «красной линии» предполагали небольшой палисад, который носил открытый к улице характер, либо был оформлен ограждением в виде легкой ажурной решетки. Такой прием придавал дополнительную ритмичность уличному пространству. Парадные двери секций располагались в глубине курдонера, что придает входному элементу логику и функциональность.

CONTINUITY OF TRADITION
IN DOMESTIC ARCHITECTURE
OF ODESSA
IN THE FIRST THIRD
OF THE 20TH CENTURY

Anna Demenko, OSACEA

One of the atypical elements eligible for a plastic solution of facades of the residential buildings in Odessa is a court of honour. Traditionally, the facade massings were diversified for account of avant-corpses. However, we can find examples within the framework of several stylistic periods when courts of honour add variety to a spatial organisation of facades. Such technique was used in the facade design of the Pavel low-income apartments built in 1885-1895 by the architects F.V. Gonsiorovsky and N.K. Tolvinsky and made in an eclectic manner involving the Renaissance motifs; of the five-storeyed tenement building construed by the architect Y.S. Goldberg for Yakov Naum in 1912–1913 in Marazlievskaya Street and designed in the retrospective Art Nouveau style. Courts of honour become a distinctive feature, too, of the residential buildings construed by Petr Didenko, an architect serving for the Black Sea Shipping Company, in 1928–1931. The buildings located at 22 Troitskaya Street, 5 Zhukovsky Street and 9 Mayakovsky Lane are local heritage-listed buildings; they were built for the Trade Union of the Sovtorgflot (the All-Union Association of the Soviet Merchant Marine for International Shipping under the People's Commissariat of Water Transport of the USSR). The setbacks from the frontage line implied a small pole fencing that was either open to the street or fenced with an airy a jour lattice. Such technique made for an additional rhythmicity in the street space. The front doors of the sections were set back in the court of honour, which imparts logic and functionality to the entrance element.

A court of honour as means of a plastic solution of facades of the residential buildings allowed the architects to make the spatial composition of the street more dynamic and diverse. With that, they adhered to the principle of a development by urban perimeter blocks. In the first decades of

Курдонер как средство пластического решения фасадов жилых домов позволил архитекторам внести в пространственную композицию улицы разнообразие и динамичность. При этом сохранялся принцип квартальной застройки по периметру. Наиболее смело использовался не только П. Н. Диденко, но и другими архитекторами новаторами в периоды первых десятилетий XX века.

В дальнейшем также видим отдельные образцы такого подхода и в Одесском неоклассицизме 1930–1950-х гг.

ПРОЯВИ УКРАЇНСЬКОЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ В АРХІТЕКТУРІ
ХАРКОВА 1930-х –1950-х рр.
(на прикладі будівлі Міськради)

Марина Назорна,
ХНУБА

На початку 1930-х рр. в СРСР українська архітектура переживала перехідний період від переважаючого в 1920-х рр. Авангарду до ретроспективного стилю, який наслідком буде названий Ар-деко. Аскетичність і відмова від історичних і національних рис були притаманні архітектурі конструктивізму. Мова, яку він використовував, базувалася на грі з чистими архетипними формами, покликаними відобразити революційні ідеї. Архітектура, як спосіб відображення ідеології комуністичної влади, трансформувалася в тому ж напрямку що і радянська влада. Прагнення показати силу і могутність влади призвело до того, що архітектурні споруди почали «обростати» елементами декору, символікою, безпосередньо декларувати її ідеї. Якщо архітектори-конструктивісти прагнули оголити форму, зробити її динамічною і скульптурною, то з настанням епохи тоталітаризму архітектура починає одягатися в історичний, а пізніше і національний одяг.

У столичному Харкові в цей період, як і в багатьох інших містах

the 20th century, this principle was used with ease not only by P.N. Didenko, but also by other innovative architects.

We can also see some examples of such architectural solution in the ensuing years, in the Neo-Classical architecture of Odessa in the 30s through the 50s of the last century.

THE MANIFESTATION
OF THE NATIONAL UKRAINIAN IDEA
IN KHARKOV ARCHITECTURE
OF 1930s–1950s
(on the example
of The City Council Building)

Maryna Nahorna,
Kharkiv NUCEA

In the early 1930s, Ukrainian architecture underwent a transition from the prevailing avant-garde in the 1920s to a retrospective style that would eventually be called Art Deco. Asceticism and abandonment of historical and national features were inherent in the architecture of constructivism. The language it used was based on a play of pure archetypal forms, designed to reflect the revolutionary ideas. Architecture, as a way of reflecting the ideology of communist power, has transformed in the same direction as Soviet power. The desire to show the strength and power of the authorities has led to the fact that architectural structures began to "overgrow" the elements of decoration, symbolism, to directly declare its ideas. If architects-constructivists sought to expose form a dynamic and sculptural, with the advent of totalitarian architecture begins to dress in history, and later national clothing.

In the capital Kharkiv during this period, as in many other cities of the USSR, there is a transition from constructivism to the so-called «proletarian classics» — a kind of Art Deco. This style can be attributed to the

СРСР, здійснюється перехід від конструктивізму до так званої «пролетарської класики» — різновиду Ар-деко. До цього стилю можна віднести перший проект будівлі Миської ради, на місті якої, у кінці 19-ого сторіччя була збудована фабрика з торгівельними крамницями.

У 1931–1932 рр. будівля була реконструйована. Розуміючи, що будівля займає домінуючу позицію на Миколаївській площі, автори намагалися зробити її монументальною, масивною і динамічною. Потужний рустований цоколь відокремлювався від основної кутової форми, яка здіймається вгору, потужною виступаючою плитою що нависає над входом. В цілому будівля складається з трьох частин, які утворюють динамічну композицію, спрямовану до кутового вертикального об'єму. Останній виростає вгору завдяки кутовим пілонам, вертикально витягнутим трьохчастинним віконним отворам і баштовому завершенню. Все це слугувало даниною конструктивістській грі з формою. Однак на цій стадії реконструкції вже присутні і спрощені елементи ордерної композиції: тонке профілювання кутових пілонів, спрощені міжвіконні пілястри і антаблементи, що виконують роль горизонтальних тяг. У цьому спостерігається переформування з ідеєю трискладового ордерного членування фасаду. Подібне ставлення до ордерної системи притаманне Ар-деко і говорить про боротьбу двох стилів в композиції будівлі.

Післявоєнна реконструкція 1947–1954 рр. — це, по суті, новий етап переосмислення стилю будівлі, в якій автори (архітектори В. Костенко, Ю. Чеботарьов, інженер В. Харламов) ще сильніше підкреслюють характер державної установи і вносять в образ риси українського національного характеру. Новий колорит будівлі додає вежа, яка в ході реконструкції була розвинена і добудована вгору, і нагадує середньовічні ратуші. Скульптури у вигляді пінаклей, що завершують вежу, відсилають до готичного стилю і декоративним чином витягають її вгору. Динамічність всієї композиції

first project of the City Council building, where previously it was a factory with shops. It was built at the end of the 19th century.

In 1931–1932 the building was reconstructed for the City Council. Realizing that the building occupies a dominant position in Mykolaiv Square, the authors tried to make it monumental, massive and dynamic. The powerful rustic plinth was separated from the main angular shape, which rises upwards, with a powerful protruding plate overhanging the entrance. In general, the building consists of three parts, which form a dynamic composition directed to the corner vertical volume. Last grows up through angular pylons vertically elongated three-part window opening and completion of the tower. All this was a tribute to the constructivist game of form. However, at this stage of reconstruction there are already simplified elements of the order composition: thin profile of angular pylons, simplified interwindow pilasters and entablature, which play the role of horizontal tension. This shows a connection with the idea of a three-part ordering of the facade. This attitude to the order system characteristic of Art Deco and tells about the contrast of two styles in the composition of the building.

The post-war reconstruction of 1947–1954 years, it is a new stage of rethinking the style of the building, in which the authors (architects V. Kostenko, Y. Chebotarev, and engineer V. Kharlamov) emphasize the character of the state institution and introduce features of the Ukrainian national character. The new coloring of the building adds to the tower, which was developed and built up during the reconstruction, and resembles a medieval town hall. The sculptures in the form of pinnacles, which complete the tower, are sent to the Gothic style and in a decorative way pull it up. The dynamic of the whole composition is enhanced by the active use of order elements: sharp horizontal cornices, powerful vertical risolites that divide the long horizontal wings of the building into several sections. The simplified ordering system is complemented by vertical patterned relief ribbons - "towels" with Ukrainian relief ornament, which accentuate the portal parts of the

посилена за рахунок активного застосування ордерних елементів: гострих горизонтальних карнизів, потужних вертикальних ризалітів, які розчленовують протяжні горизонтальні крила будівлі на кілька секцій. Спрощена ордерна система доповнена вертикальними візерунковими рельєфними стрічками - «рушниками» з українським рельєфним орнаментом, які акцентують порталні частини будівлі над входами і збагачують його пластику.

Лиштва на вікнах також видозмінена в національному стилі із застосуванням рослинного орнаменту, що говорить про змішування ордерної класики і національних мотивів. Рельєфні символи державної влади (герб УРСР, зірки в оточенні лаврових вінків, серп і молот) контрастують з виноградними лозами, соняшниками, глечиками, що відображають радість і достаток. Ряди трапецієподібних портиків над заглибленими віконними прорізами віддалено нагадують традиційні лиштви над входом в українську барокову церкву.

Таким чином, на прикладі трансформації будівлі Міськради в Харкові можна зробити висновок, що протягом 1930–1950-х рр. архітектура на території радянської України зазнавала безперервні стилістичні трансформації і шукала риси національної своєрідності.

building over the entrances and enrich its plastic.

The plinths on the windows are also modified in a national style with floral ornaments, which show mixing of classics and national motives. Embossed symbols of state power (USSR coat of arms, stars surrounded by laurel wreaths, sickles and hammers) contrast with vines, sunflowers, jugs that reflect joy and abundance. The rows of trapezoidal porticoes above the recessed window openings are reminiscent of traditional platbands over the entrance to the Ukrainian Baroque church.

In this way, on example of the transformation of the building in Kharkiv City Council we can conclude that during the 1930-50's architecture in the Soviet Ukraine was changed by stylistic transformation and looked for features of national identity.

*Рис. 1. Вид на Успенський собор з боку Московського проспекту
наприкінці XIX-го ст.*

Pic. 1. View of the Assumption Cathedral from Moscow Avenue at the end of the 19th

*Рис. 2. Будівля Харківської Міськради
в після військовий період 1949р.
Pic. 2. The Kharkov City Council building
in the post war period. 1949*

*century
Рис. 3. Будівля Харківської Міськради.
Сучасний вигляд. 2011 р.
Pic. 3. The Kharkov City Council building
is modern view. 2011*

Наукове видання

**ПОВЕРТАЮЧИ ВТРАЧЕНЕ:
ДОСЛІДЖЕННЯ, ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ
ПОШКОДЖЕНИХ І ПЕРЕБУДОВАНИХ ПАМ'ЯТОК
СУЧАСНОЇ АРХІТЕКТУРИ**

Тези міжнародної конференції
21– 23 квіт. 2020 р., м. Харків

Науковий редактор
Олександр Буряк

Упорядник
Ольга Дерябіна

Технічний редактор
Інна Акмен

Тексти представлено в авторській редакції

Український осередок DOCOMOMO

Україна, 61002, Харків
вул. Сумська, 40

olgadocomomo@gmail.com